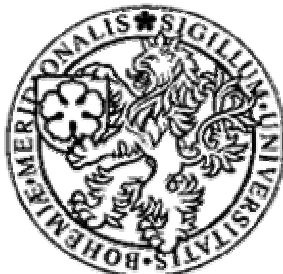

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

ROMSKÉ DÍTĚ V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Johana Mertová

Autor:

Petra Bečvářová

2006

ABSTRACT

Gipsy Child's Compensatory Family Care

The best educational and living conditions for the child is well functioned family, the family where the child holds the place of its own, where's the chance to get the most valuable emocional and practical experiences inevitable for its entire harmonic evolution.

The institute of the step-parental as well as the institute of the adoption have certainly been as old as the family itself. During the cultural progress we can find different forms, approaches and laws concerning to that „acceptation of somebody else's child“ because society realized how important field it is. Not every child is so happy to grow up in its own family. There are different reasons: parents have died, parents can't take care of the child because of some serious illness or being disabled, sometimes they unfortunately don't want to care, or their care has been provided in such a wrong way that the child has to be taken out of them as the last chance to help to the child.

This diploma work is concentrated for the Gipsy child and its chance to get a „new“ family. In the theoretical part I'm concerned in the Gipsy minority and the problematics of the substitutional family care, practical part is concentrated to the tolerance of the claimants to accept child of the Gipsy minority, or half-Gipsy origin.

The objective of this diploma work is to get a list of the claimants priority expectations about the requested child when adoption, and foster-parental care in the period from 1.3. 2006 to 31.12. 2006. These claimants were professionally evaluated to be enlisted into the evidence of the personnel suited to become the adopters or foster parents int the South Bohemia Regional Office, dpt. of the children's social and juridical protection, with the special care of the tolerance for the Gipsy minority.

Below hypothesis were stated:

Majority of claimants for adoption is not tolerant for the Gipsy child acceptance.

Majority of claimants for foster-parental care is not tolerant for the Gipsy child acceptance.

To create this diploma work the inquiry method was used , the same that was used for the applicants for the substitutional family care in the South Bohemia region. The list of applicants is set from the married couples, or singles (self-applicants), whose requests were enlisted into the evidence of the personnel suited to become the adopters or foster parents in the South Bohemia Regional Office, dpt. of the children's social and juridical protection in the period from 1.3.2006 do 31.12.2006, and who were psychologically and professionally evaluated there. Both above mentioned hypothesis were confirmed true based on this investigation.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Romské dítě v náhradní rodinné péči vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 23.dubna 2007

.....

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji své konzultantce Mgr. Johaně Mertové za vydatnou pomoc při získávání dat pro výzkum, odborné vedení a podnětné připomínky, které mi poskytovala při psaní této práce.

OBSAH

ÚVOD	7
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1. Romové	9
1.1.1. Historie Romů	9
1.1.1.1. <i>Kdo jsou Romové, odkud přišli</i>	9
1.1.1.2. <i>Příchod Romů do českých zemí</i>	10
1.1.1.3. <i>Romové po revoluci 1989</i>	12
1.1.2. Tradiční romská rodina a její zvyklosti	13
1.1.3. Romové jako etnická skupina	16
1.1.4. Romové z pohledu statistiky a demografie	16
1.1.5. Romské dítě v české škole	17
1.2. Náhradní rodinná péče	19
1.2.1. Formy NRP	19
1.2.1.1. <i>Osvojení (adopce)</i>	20
1.2.1.2. <i>Mezinárodní osvojení</i>	21
1.2.1.3. <i>Pěstounská péče</i>	22
1.2.1.4. <i>Pěstounská péče na přechodnou dobu</i>	25
1.2.1.5. <i>Tzv. Hostitelská péče</i>	26
1.2.1.6. <i>Poručenství</i>	26
1.2.2. Zprostředkování NRP	28
1.2.2.1. <i>Děti vhodné do NRP</i>	28
1.2.2.2. <i>Žadatelé o NRP</i>	30
1.2.2.3. <i>Žádost o NRP</i>	32
1.2.2.4. <i>Postup krajského úřadu v případě žádosti o NRP</i>	33
1.2.2.5. <i>Období očekávání</i>	35
1.2.2.6. <i>Přerušování řízení a vyřazení z evidence žadatelů o zprostředkování NRP</i>	35
1.2.2.7. <i>Průběh zprostředkování NRP</i>	36
1.2.2.8. <i>Nestátní subjekty</i>	39
1.3. Romské děti a náhradní rodinná péče	39
1.3.1. <i>Pět P v rozvoji identity jiné kultury</i>	42
1.3.2. <i>Desatero pro NRP</i>	43
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	44
2.1. Cíl práce	44
2.2. Hypotézy	44
3. METODIKA	45
3.1. Charakteristika souboru	46
4. VÝSLEDKY	47
4.1. Obecná charakteristika žadatele	47
4.1.1. <i>Rozdělení souboru žadatelů o NRP na muže a ženy</i>	47
4.1.2. <i>Věk žadatelů o NRP</i>	47
4.1.3. <i>Bydliště žadatelů o NRP</i>	50
4.1.4. <i>Děti v péči žadatelů o NRP</i>	52
4.1.5. <i>Forma NRP</i>	53

4.1.6. Motivace k přijetí dítěte	56
4.2. Představy žadatelů o dítěti obecného rázu	58
4.2.1. Počet uvažovaných dětí	58
4.2.2. Věk dítěte	60
4.2.3. Pohlaví dítěte	61
4.2.4. Možnost zdravotních problémů	62
4.3. Tolerance vůči etniku	63
4.3.1. Přijetí dítěte romského etnika bez ohledu na partnera	63
4.3.2. Přijetí poloromského dítěte bez ohledu na partnera	64
4.3.3. Přijetí dítěte jiného etnika bez ohledu na partnera	65
4.3.4. Společné rozhodnutí pro etnikum dítěte	67
4.4. Obavy žadatelů o NRP	68
4.4.1. Vnímání více etnik v jedné rodině jako problém	68
4.4.2. Obavy z přijetí romského či poloromského dítěte	69
4.4.3. Znají žadatelé někoho, kdo si osvojil nebo má v pěstounské péči romské či poloromské dítě?	71
4.4.4. Zkušenosti s romskými nebo poloromskými dětmi	72
4.4.5. Pozitivní zkušenosti s Romy	73
4.4.6. Negativní zkušenosti s Romy	74
5. DISKUSE	76
6. ZÁVĚR	86
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	89
8. KLÍČOVÁ SLOVA	93
9. PŘÍLOHY	94

ÚVOD

V preambuli Úmluvy o právech dítěte se říká: „V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.“

Většina dětí v České republice vyrůstá v milujících a pečujících rodinách. Všechny děti však toto štěstí nemají a některé se ocitají mimo vlastní rodinu v péči státu. Česká republika má v Evropě největší podíl dětí ve věku do tří let vyrůstajících v ústavech a stoupající počet starších dětí mimo rodinu.

Tím nejlepším výchovným i životním prostředím pro dítě je dobře fungující rodina, taková rodina, kde má dítě své nezastupitelné místo a možnost získat ty nejcennější emocionální i praktické zkušenosti nezbytné pro jeho harmonický a komplexní vývoj.

Instituce „nevlastního“ rodičovství stejně jako instituce osvojení dítěte, neboli adopce, je jistě tak stará jako rodina samotná. Kulturní vývoj dal tomuto „přijetí cizího dítěte“ různé formy a pojistil je zákony, neboť společnost poznala, že jde o nesmírně důležitou věc. Některé děti nemají to štěstí a nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Důvodů může být celá řada. Vlastní rodiče zahynou, pro nějakou vážnou chorobu nebo jiné postižení se nemohou o dítě starat, někdy se také bohužel starat nechtějí, anebo se starají takovým způsobem, že jediná pomoc spočívá v tom, že dítě je z péče takových rodičů odebráno.

Dítě, které vlastní rodiče ztratilo, potřebuje ke svému zdravému vývoji rodinné prostředí, které je naplněno láskou, vzájemnou důvěrou a úctou. Manželé, kteří nemohou mít vlastní dítě, mají mnoho rodičovských potřeb, které zůstávají neuspokojeny. Mají také mnoho rodičovského citu, který zůstává nevyužitý. Existují i manželství, která již vlastní děti mají, ale přesto je v jejich rodině a srdcích dostatek místa pro přijetí dalšího dítěte.

Dlouhodobé výzkumy dokládají, že děti, které nepoznaly život ve fungující rodině, v dospělosti častěji selhávají. Obtížně navazují hlubší vztahy, neznají svou hodnotu, postrádají smysl života a pocit, že se mohou zařadit do společnosti. Ve

srovnání s dětmi přijatými do adopce či pěstounské péče mívají problémy se samostatným či rodinným životem a jejich vlastní děti často končí v ústavních zařízeních.

Pokud manželské či partnerské páry, popřípadě jednotlivci uvažují o přijetí dítěte do osvojení nebo pěstounské péče, stojí před mnoha rozhodnutími. Vzhledem k tomu, že jsme se s manželem také stali žadateli o osvojení, vím, že skutečně není jednoduché správně formulovat svá přání a požadavky o dítěti, které by člověk rád přijal. Toto rozhodnutí ovlivní život nejenom samotným žadatelům, ale i jejich širší rodině a okolí.

Často diskutovaným problémem je zdravotní problematika uvažovaného dítěte a také jeho etnikum. Tuto ročníkovou práci jsem zaměřila na romské dítě a na jeho šanci získat „novou“ rodinu. V teoretické části se tedy věnuji romskému etniku a problematice náhradní rodinné péče, část praktická je pak zaměřena na toleranci žadatelů o náhradní rodinnou péči k přijetí dítěte romského etnika, případně dítěte poloromského.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1. Romové

1.1.1. Historie Romů

Většina lidí o Romech neví téměř nic. Stejně tak ale i velká část Romů neví o svém původu, o tom odkud přišli, kde byla jejich země, kde a jak žijí Romové dnes. Znalosti historických osudů romského etnika jsou dodnes neúplné a někdy i nejasné.

Každý národ má své dějiny, které jsou často zaznamenány v různých písemných pramenech. Romové však nemají možnost čerpat z vlastních písemných historických zpráv, vzhledem k neexistenci romského písemnictví. Existuje jen málo psaných pramenů, z nichž můžeme čerpat poznatky o ranějších dějinách Cikánů. Prameny z doby, kdy historických zmínek začíná přibývat, navíc pocházejí od lidí, kteří stáli vně cikánských společenství a jejich zprávy jsou ovlivněny předsudky, neznalostí a nepochopením. Svědectví samotných Romů pro vzdálená historická období nemáme, náš pohled tedy musí zůstat více méně jednostranný a jako takový bychom jej měli také vnímat. Společnost zachovala nejvíce svědectví o Romech tam, kde s nimi přicházela nejvíce do styku, což znamená při restriktivních a represivních akcích. Nejvíce záznamů obsahují historické soudní spisy, zápisy ve smolných a popravčích knihách apod. (6) (39)

Romové svoje dějiny nikdy nepsali, ale zato jejich slovesnost obsahuje řadu pověstí, které spojují prvky historické s fikcí nebo jsou pouze projevem bohaté romské obrazotvornosti. (9)

1.1.1.1. Kdo jsou Romové, odkud přišli

Pravlastí všech Romů je Indie – „Báro than“. Odchod jejich předků z Indie nemohl jistě probíhat najednou ale v migračních vlnách vzdálených od sebe několik staletí, patrně v rozmezí 3. – 10. století našeho letopočtu. Jejich cesty směřovaly stále na západ. Na území střední Evropy přišli Romové až ve 13. století, na území našich zemí pravděpodobně ve století čtrnáctém. Dnes žijí Romové téměř na celém světě, např. do

Ameriky a Austrálie se dostali až s vlnou ostatních přistěhovalců z Evropy v 19. a zejména 20. století. (4)

Při příchodu do Evropy se tehdejší Romové, kteří putovali v rodových skupinách, zastavili na delší dobu i v Řecku. Zprávy z řeckého písemnictví o nich mluví jako o potulných kotlářích, hudebnících, kejklířích a provazolezcích. Ve zprávě ze svaté hory Athos se píše o „Atsiganech“, kteří byli v předcházejícím století označováni jako „Athinganoi“, z tohoto pojmenování vznikl pravděpodobně název daný Romům ostatním obyvatelstvem – tedy Cikán, Cygan, Zingari, Zigeuner atd. Další skupina názvů má základ ve skutečnosti, že část tehdejších Romů procházela Egyptem, a tedy byli nazýváni lidem egyptským, faraónským. Z toho se pro ně postupně vytvořil název Gitanos, Gypsies či Gipsies, Egyptiens, Tsiganes,... (4)

Sami se většinou nazývají Romové. Termín Rom (Roma – Romové) je souhrnným označením několika etnických skupin, které mají společný původ, společné kulturní rysy a osobité charakteristiky. Nedávno byl název Rom v češtině i jiných evropských jazycích neznámý a nový, ale dnes je již obecně rozšířen jako původní romské sebeoznačení, v protikladu k jiným předchozím názvům, které jim byly dány zvenčí. Celkové označení etnických skupin, resp. národnosti romské názvem Rom – Romové, bylo přijato i světovým romským hnutím – Mezinárodní romskou unií (International Romani Union) i Radou Evropy. (4)

Názvem Rom se však nenazývají všichni Romové. V Německu, Rakousku a severní Itálii, částečně i u nás a jinde, žijí Sinti. Sintové, to je skupina tzv. německých Cikánů, která uznává jen toto pojmenování, proto se říká „Romové a Sintové“. (4)

Hlavní společné charakteristiky Romů jsou specifika a charakteristiky antropologické, demografické a etnické, jazyk s mnoha dialekty, zejména specifický způsob života a kultury a hodnotový systém. (39)

1.1.1.2. Příklad Romů do českých zemí

Přítomnost Romů v českých zemích předpokládáme již ve 14. století. Teprve 15. století nám však poskytuje jednoznačné informace o jejich průchodu našimi zeměmi. Roku 1416 přináší Staré letopisy české jednoznačnou zprávu o přítomnosti Romů na našem území. (9)

Prvotní přijetí Romů v Evropě bylo ze strany církevních i světských feudálů ovlivněno jistým pochopením a tolerancí. K tomu přispěly i pověsti, v nichž Romové vystupují jako kající poutníci – tedy křesťané, kteří usilují o nápravu. Obdarování kajícího se poutníka skýtalo totiž jisté výhody i pro samotné dárce. Případné spasení obdarovaného mohlo přinést požehnání i dárci almužny. (9)

Církevní i světské feudálové poskytovali zprvu vůdcům těchto kajícníků ochranné listy, které je měly na cestách uskutečňovaných v rámci proklamovaného pokání chránit a zajistit i podporu místního obyvatelstva. Chápající a blahosklonný pohled evropského obyvatelstva na „kající hříšníky“ se již od počátku 15. století začínal postupně měnit. Brzy vznikla nedůvěra vůči „křesťanům“, kteří dodržují jen minimum z křesťanských zásad a ani jejich vyhlašované snahy o nápravu nejsou příliš zjevné. Jedním z prvních signálů pro změnu postoje církevních i světských feudálů i dokladem vyčerpání tolerance k „vlažným křesťanům“ byla exkomunikace Romů z církve pařížským arcibiskupem v roce 1427 za nedodržování křesťanských zásad. V českých zemích dochází ke konkrétním počátkům represe až s určitým zpožděním. Jako první se usnesli v roce 1538 moravští stavové na tom, že do 14ti dnů mají být Romové vyhošťováni ze všech moravských obcí. V roce 1545 vydal český král Ferdinand I. mandát, podle kterého se psancům vyprovázeným až za hranice země nemá škodit na těle. V roce 1556 v otevřeném listu král upozorňuje, aby mučení a popravování byli pouze muži, ženy a děti neměly být topeny, jak se dělo až do té doby, ale naopak využívány k práci. Romské skupiny se k nám však neustále vracely, protože represe u nás nedosahovala takové intenzity jako v zemích západní Evropy. (9)

Třicetiletá válka (1618 – 1648) znemožnila důsledný protirímský postup, a tak se k nám Romové v této době vracejí více než jindy. O to přísněji byli stíháni po jejím skončení. Pronásledování u nás dosahuje jednoho z vrcholů v roce 1697, kdy císař Leopold I. v novém dekretu postavil Romy ve všech císařských zemích mimo zákon a prohlásil je za psance. Pokud se Romové dostali do rukou justice, byli muži trestáni popravou, ženy a děti mučeny a podrobovány trestům s trvalými následky (uřezávání uší, vypalování R – znamení vyhoštění). (9)

Další dekret proti Romům vydal císař Karel VI. v roce 1721. Děti popravených matek byly dávány k výchově do „dobrých katolických rodin“ či do špitálů. Nejvyšší

intenzity dosáhlo u nás pronásledování Romů právě ve 20. letech 18. století. Od počátku 18. století byly na hranicích a důležitých křižovatkách v postatě na celém území římskoněmecké říše umístovány tabule s vyobrazením trestů čekajících na Cikány, kteří zákaz vstupu překročí. (9)

Zásadní změnu v přístupu k Romům jako první z evropských panovníků učinila Marie Terezie, která po prvotních represích vůči Romům pochopila, že popravy za potulku a jejich vyhánění z jedné země do druhé nic neřeší. Od roku 1761 přistoupila k realizaci nového programu asimilace a usazování Romů. Tento projekt byl realizován především v Uhrách. Podstata nového přístupu k Romům spočívala v omezení jejich migrace a usazování v nově budovaných koloniích. Romové nesměli používat romštinu, nosit tradiční oděv, provozovat tradiční řemesla,.. Josef II. ve snahách své matky i nadále pokračoval. (9)

Usazování Romů v českých zemích nebylo nijak výrazně ovlivněno aktivitou osvícenských panovníků, větší podíl na usazování měli sami Romové. I v rámci českých zemí však existovaly odlišné podmínky pro vznik trvalého romského osídlení. Romské tábory byly vlastně romské vesnice, které vznikaly na okrajích obcí či periferiích měst jako izolované jednotky, tedy tam, kde usazení Romů místní obyvatelstvo připustilo. (9)

1.1.1.3. Romové po revoluci 1989

Změny, které přines rok 1989, Romové podpořili a přijali. Ocenili především skutečnost, že se před nimi otevřel prostor pro emancipaci. To se mimo jiné projevilo vznikem velkého množství romských politických stran a hnutí. V prvních polistopadových volbách bylo několik zástupců Romské občanské iniciativy na kandidátkách Občanského fóra zvoleno do zastupitelských orgánů tehdejší Československé republiky (Federální shromáždění, Česká národní rada, Slovenská národní rada). (38)

Zakládána však byla i nepolitická občanská sdružení, která svou pozornost a práci zaměřila na podporu romské kultury a na problematiku vzdělávání. K těm nejvýznamnějším patří Nadace Dženo na obnovu a rozvoj tradičních romských hodnot, Kulturní svaz občanů romské národnosti nebo Svaz romských autorů a spisovatelů. Při Helsinském občanském shromáždění vznikla Romská sekce, která v Brně vytvořila

Centrum Romů pro východní a střední Evropu. Začala rovněž vycházet první romská periodika, například měsíčník Amaro gendalos (Naše zrcadlo) či politický čtrnáctideník Romano kurko (Romský týden). Významným počinem bylo založení Muzea romské kultury v Brně. Muzeum představuje významnou vědeckou instituci, která usiluje o zdokumentování historie a kultury Romů. (38)

Vývoj po roce 1989 také odhalil po léta zakryvané problémy. Mnoho Romů se především kvůli nedostatečnému vzdělání nedokázalo adaptovat na změny spjaté s přechodem k tržnímu hospodářství. Romskou komunitu postihla nezaměstnanost dosahující v některých lokalitách více než 90%. Svou roli přitom sehrál i rasismus. Mnozí zaměstnavatelé dodnes odmítají přijmout na volná pracovní místa Romy kvůli jejich původu. Romové se tak ocitli na okraji společnosti, aniž by o jejich problémy zodpovědné státní orgány projevily skutečný zájem. Právě jistá „vyděděnost“ ze společnosti se pak stala významným faktorem podporujícím následnou kriminální činnost Romů. (38)

Bohužel tento stav trvá dodnes. Většina neromských občanů považuje i nadále Romy za problémovou etnickou skupinu a otevřeně jimi opovrhuje. Ani sami Romové však často nejsou ochotni aktivně se podílet na řešení problémů své komunity a rezignují na snahu nalézt způsob pokojného soužití s většinovou společností. (38)

1.1.2. Tradiční romská rodina a její zvyklosti

Základní institucí, výchozí pro romské společenství, byla a tradičně je rodová instituce, tedy instituce vážící se na specifické rodinné vztahy. Rodina a širší rodová rodina či velkorodina, do níž Rom nebo Sint patří, je pro něho nejdůležitější a největší hodnotou. Tak tomu bylo vždycky a je tomu dodnes – i když v modifikované podobě, vycházející ze změněných životních a společenských podmínek. Pro většinu Romů byla donedávna charakteristická patriarchální rodina, jejímž základem byly široké příbuzenské vztahy. Ty vytvářely základní síť společenství. Ta v praktickém slova smyslu ochraňovala každého jejího člena jako součást společenství, stejně tak, jako ho zabezpečovala v sociální a ekonomické rovině. Navíc byla natolik pružná, že byla schopna přijmout i další jedince, které uznalo společenství za potřebné. (40)

Funkci této široké rodiny posiloval distanční postoj majority a vynucená společenská izolace Romů. Prostředkem k přežití bylo mimo jiné právě uchovávání tradičních stereotypů, vnitřních příkazů chování a soustavy zvykosloví a obřadů, ve kterých byla jistota každodenního života i uchování identity skupiny, jejího romství. Síla vycházející zevnitř této komunity ji ochránila před zánikem. (40)

Pravidla chování uvnitř rodiny byla založena především na autoritě jejich mužských členů. Postavení otce bylo výjimečné, a to i v tom případě, když se nechoval tak, jak mu vnitřní normy daného společenství a jeho postavení předepisovaly. Otec měl také hlavní slovo při výběru životního partnera u svých dětí. Na veřejnosti odpovídal za chování své rodiny, zejména své ženy a svých dcer, do doby, než odešly z domu za svým mužem. Potom tato povinnost, dohlížet na chování ženy, přechází na něho. (40)

Úcta byla prokazována starým lidem pro jejich moudrost získanou životními zkušenostmi a za výchovu dětí. Dodnes například většina starých Romů odchází ze života v kruhu své rodiny bez toho, aby skončili v ústavech sociální péče nebo v nemocnicích. (40)

Žena, přestože na ní ležela tíha zabezpečení každodenní obživy rodiny, měla v rodině postavení podřízené. Byla povinna projevovat pokoru a úctu muži, ke které byla vedena od malička, při mnoha příležitostech a v mnoha situacích. Rozhodující postavení měla v domácnosti, na ní byla veškerá tíha domácích prací a často také ty, které měl vykonávat muž. Postavení ženy se v romské komunitě upevňovalo opakovaným mateřstvím. Děti byly bohatstvím rodiny. Říkalo se, že když měla žena dvě nebo tři děti, že to ještě není žádná matka. Neplodnou ženu společenství litovalo, někdy byla ale i ku posměchu. Když zůstávalo manželství neplodné, mohl muž ženu opustit, protože neplodnost bývala dávána za vinu vždy ženě. (40)

Výchova často velmi početné rodiny byla v prvních letech života dětí jenom na matce, ale i když už byly děti dospělé a měly svoje rodiny, bylo zvykem, že hledaly radu a pomoc obvykle u matky. (40)

Děti se učily všemu od dospělých v životě komunity, která neznala téměř instituci soukromí. Všichni její členové byli vlastně pořád pod jejím dohledem, a tak i výchova dětí byla věcí celého kolektivu. „Učení“ probíhalo každodenním kontaktem a napodobováním světa dospělých. (40)

Výběr partnerů u dětí závisel v minulosti převážně na rodičích, zejména na otci, případně starším bratrovi. Ti rozhodovali, kdo přijde do rodiny – jaká „nevěsta“ nebo do jaké rodiny se naopak dostane jejich dcera. Nebylo výjimkou, že rodiče zasnubovali děti už v útlém věku. Důvodem byla snaha o zachování rodinných vztahů nebo jejich navázání, přátelství rodičů, roli hrála majetnost rodiny, příslušnost ke stejné skupině. V minulosti existovala silná endogamie romských skupin a dodnes se sňatky s příslušníky jiných skupin, případně s partnerem „bílým“ považují více či méně jako porušení vnitřní normy skupiny. (9)

Spojení do manželského svazku bylo, stejně jako narození dítěte a odchod člověka z pozemského světa, přelomovým okamžikem nejen v životě jedince, rodiny, ale celé komunity, která se zvyků a obřadů s nimi spojených také aktivně zúčastňovala. Normy rodinného a společenského života byly pochopitelně u různých skupin Romů odlišné. Základní rysy rodinných obyčejů jsou však velmi podobné, svědčí to o jejich dlouhé tradici. Byly a dosud jsou výrazem etických norem, lidských vztahů a životních postojů Romů. (9)

Romové neuzavírali v minulosti úřední sňatek. Od poloviny 18. století k tomu sice byli pod hrozbou trestů různými formami donucováni, ale nařízení nebyla dodržována a tradiční struktura uzavírání partnerských svazků se udržela v některých případech až do současnosti. Svatba úřední, nebo i romská, se často uzavírala až za několik let, hlavně z důvodu pokřtění dětí. (9)

Po svatbě odchází dívka většinou do rodiny manžela, kde se dostává do výchovy tchyni a případně i švagrových svého muže. Tato léta, kdy dívka vlastně teprve dospívá, jsou pro ni mnohdy velmi těžká, protože v hierarchii nové rodiny stojí na poslední příčce. Tchyně ji formuje k obrazu své rodiny. Postavení mladé ženy se většinou zlepšilo po narození dítěte, častěji více dětí, kdy se teprve tato nová rodina odstěhovala a založila si svou domácnost. (9)

Snad nejvíce prvků tradičního obřadnictví se u Romů zachovalo v souvislosti s odchodem člověka z pozemského života. Víra, že pro umírajícího si přichází někdo z již dříve zemřelých příbuzných, kterého vidí jen on, je obecně rozšířena. (9)

V komplexu rodinných zvyků a obřadů se u jednotlivých skupin Romů dodnes zachovaly v různé míře tradiční až archaické prvky kultury a způsobu života

v minulosti. Přestože dochází k inovacím a postupnému překrývání a doplňování zvykoslovím majoritní společnosti, poskytuje dodnes tato oblast života Romů příležitost k poznání jejich vnitřního světa, jeho zákonitostí a často – z hlediska majoritní společnosti – osobitých projevů. (9)

1.1.3. Romové jako etnická skupina

Romové představují jednu z výrazných etnických skupin. Většina z nich má společný indický původ, v podstatě společný jazyk, podobný historický vývoj, kulturu, tradice a hodnotové orientace. Netvoří však jednotlý a homogenní celek, jsou diferencováni nejen podle jednotlivých zemí, kde se usadili a žijí, ale i podle svého vnitřního členění, příslušnosti k jednotlivým podskupinám a dnes zejména podle svého postavení a způsobu života. (5)

Romové, Sintové a kočovníci představují v rámci Evropy nejpočetnější etnickou, resp. národnostní skupinu. Celkové odhady i oficiálně uváděná čísla se pohybují mezi 8 – 10 miliony a vzájemně se liší. V rámci Evropské unie jich je asi 6 milionů. Oficiální statistiky prakticky neexistují nebo nejsou relevantní (při zjišťování romské národnosti při sčítání lidu se většina Romů z různých důvodů ani nehlásí ke svému původu). Jsou jednou z typicky výrazných etnických skupin – odlišnou většinou dodnes svými etnickými charakteristikami, jazykem, způsobem života, kulturou a svou hodnotovou orientací. Tato odlišnost, spolu s rychle narůstající populační křivkou Romů, je zároveň se sociálním vyloučením většiny z nich v jejich každodenním životě příčinou mnoha problémů při vzájemném soužití romských skupin s ostatním obyvatelstvem.(5)(20)

1.1.4. Romové z pohledu statistiky a demografie

Základní údaje o skladbě obyvatel České republiky, hlásících se k národnostním menšinám vyplývají v současné době pouze z výsledků censů. Poslední sčítání lidu, domů a bytů, které se uskutečnilo k 1. březnu 2001 naznačilo výrazný pokles občanů, kteří se přihlásili k romské národnosti ve srovnání s rokem 1991. V roce 1991 tak učinilo 32 903 osob, při posledním sčítání pak 11 716 osob. Je zřejmé, že množství občanů, kteří se přihlásili k romské národnosti, neodpovídá reálnému stavu věcí, a že skutečné množství Romů je v této republice výrazně vyšší. Střízlivé expertní odhady se

v této věci obvykle pohybují na úrovni 200 – 300 tisíc (cca 2 – 3% obyvatel) a jsou i odhady vyšší. (10)

Zásadní odlišnost Romů od ostatního obyvatelstva je spatřována z pohledu demografie ve věkové struktuře. Pro populaci v ČR je v současné době charakteristické, stejně jako v ostatních evropských zemích, demografické stárnutí. Vzhledem k nízké úrovni porodnosti a dožívání se vyššího věku se zvyšuje zastoupení seniorů v populaci, a to na úkor dětské složky. Věková struktura romské populace naopak představuje tzv. progresivní typ věkové struktury, pro který je charakteristický vysoký podíl dětí a velmi nízké zastoupení seniorů. Výsledky sčítání lidu v roce 1991, i když se týkaly pouze části romského obyvatelstva, naznačily, že zastoupení dětí do 14 let bylo u Romů téměř dvojnásobné ve srovnání s úhrnem obyvatel, zatímco osoby nad 60 let představovaly pouze zlomek romské populace. Odlišnost věkové struktury Romů a ostatního obyvatelstva lze demonstrovat na věkovém mediánu (věk, který rozděluje populace na dvě stejné početní části). V roce 1991 dosahoval v České republice věkový medián romské populace hodnoty 20 let, zatímco v úhrnu obyvatelstva 35,4 let. Podobná věková struktura je patrná i ostatních zemích. Na Slovensku byl věkový medián Romů dokonce necelých 18 let, úhrn obyvatelstva pak 31,5. (10)

Z hlediska koncepčních poměrů, a to zejména v oblasti školství je nutno brát do úvahy, že Česká republika patří k zemím s nejnižší úrovní porodnosti ve světě. Úhrnná plodnost, tj. průměrný počet dětí na jednu ženu, dosahovala v roce 1999 hodnot 1,2 a nezaručuje tak prostou početní obnovu populace. Naopak romská populace si dosud zachovává vysokou úroveň plodnosti, romské ženy mají obvykle děti během celého reprodukčního období. Romská populace tedy zůstává nadále velmi mladá s vysokým zastoupením dětí, které se v blízké budoucnosti dostanou do reprodukčního věku. I když na základě dostupných statistických údajů dochází ke snižování plodnosti romských žen, široká základna věkové pyramidy zaručuje početní růst i v případě snižování průměrného počtu dětí, které se narodí jedné ženě (tzv. úhrnná plodnost). (10)

1.1.5. Romské dítě v české škole

Charakteristickým znakem romské populace je nízká úroveň vzdělání, která vyplývá z řady příčin. Především jde o podceňování úlohy vzdělání a kvalifikace

samotnými Romy. Přitom vzdělání má pro romskou komunitu v naší zemi zásadní význam. Řada problémů v sociální oblasti souvisí u Romů přímo s nízkou úrovní vzdělanosti a profesionality. Ve vztahu ke vzdělávání se romství jeví jako sociální kategorie, která své nositele poznamenává již v prvopočátcích školní docházky. Přeřazování do zvláštních škol je dosud obecně platný trend ve výchově a vzdělávání romských dětí. Tento trend, který je do velké míry vynucen společenským tlakem, je diskriminující. V řadě demokratických západních zemí by bylo takové řešení problému ze zákona nepřijatelné. Vřazování romských dětí do zvláštních škol je zatím stále jedinou možností poskytovanou státem jak pomoci romským dětem přežít trauma školního neúspěchu v základní škole běžného typu. Ovšem za cenu snížených nároků na vědomosti, tzn. v budoucnu s omezenými možnostmi na profesní uplatnění. (10)

Testy zjišťující školní zralost, respektive pohotovost romských dětí k nastoupení a začlenění do normální školní docházky, nezohledňují etnické a kulturní odlišnosti malých Romů, takže část bývá při nich neúspěšná a putuje do zvláštních místo do základních škol. Někdy si rodiče tuto školu dokonce vymáhají, neboť jejich děti se tam cítí lépe, mívají ve zvláštních školách početní převahu a dosahují tam bez větší námahy přiměřených úspěchů a často předčí své neromské spolužáky. (21)

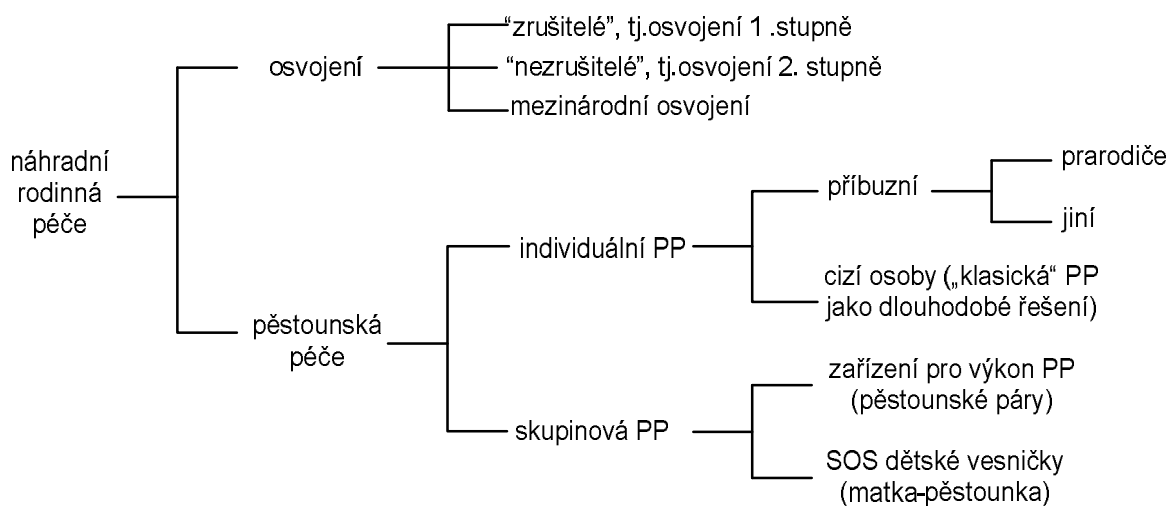
Odhaduje se, že více než 80% dětí z romské populace navštěvuje zvláštní školu. Ze základní školy do zvláštní školy jsou romské děti přeřazovány 28x častěji než ostatní děti. Děti, které se udrží na základní škole, ale 14x častěji propadají, což v praxi znamená, že značné procento dětí z této skupiny vychází ze základní školy v šestém, sedmém a osmém ročníku, a tudíž nemají žádnou šanci přihlásit se do učebního oboru. Podle statistik ze sčítání lidu v roce 1991 má 80% lidí z romské populace jen základní vzdělání včetně nedokončeného a 10% lidí vzdělání neuvádí. S největší pravděpodobností bude obdobné procento nekvalifikovaných i ve skupině lidí příslušejících k romskému etniku, kteří romskou národnost úředně nedeklarovali. (10)

1.2. Náhradní rodinná péče

Náhradní výchovná péče – je forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji jde o péči ústavní, v níž je dítě vychováváno až do své dospělosti.

Náhradní rodinná péče – je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás především osvojení (adopce) a pěstounská péče. (31)

1.2.1. Formy náhradní rodinné péče

Zdroj: NRP, Matějček, Zd. a kol.

1.2.1.1. Osvojení (adopce)

Osvojení nebo-li adopce stojí nejbližší přirozené vlastní rodině. Řada sterilních manželství řeší tento problém právě osvojením. Právně vzniká svazek zcela totožný s vlastní rodinou, jeho vymezení nacházíme v zákoně č. 94/1993 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. (42)

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi, mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vzniká příbuzenský poměr. Zároveň dítě získává příjmení nových rodičů. Naopak vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou zanikají. (43)

Osvojit lze pouze dítě nezletilé, tzn. mladší 18ti let. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl.

Zákon rozlišuje dva druhy osvojení:

- **Osvojení zrušitelné**, tj. I. stupně (prosté, obyčejné) - toto osvojení lze z důležitých důvodů soudem zrušit. Návrh na zrušení může podat jak osvojenec, tak osvojitel. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou osvojením zanikají. Tento typ osvojení je využíván, respektive je podmínkou, v případě přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně osvojit lze pouze dítě starší jednoho roku.
- **Osvojení nezrušitelné** či osvojení II. stupně – takto lze osvojit dítě starší jednoho roku a toto osvojení nelze zrušit. Trvá tedy i tehdy, když se např. později ukáže, že dítě trpí nějakou vývojovou poruchou nebo že chování dítěte je zcela v rozporu s představami nových rodičů či v rozporu se zákonem apod.

Přitom platí, že osvojení prosté může být změněno v osvojení nezrušitelné, nikoliv však naopak. (18)

Zákon o rodině stanoví, že osvojitelem se mohou stát pouze fyzické osoby, které svým způsobem života zaručují, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti. Osvojit může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte i osamělá osoba. Jako společné dítě mohou někoho osvojit jen manželé (tedy nikoliv druh a družka). (18)

O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele. Ještě před rozhodnutím soudu musí uplynout nejméně tři měsíce, po které budoucí rodič na své náklady pečuje o dítě. Jde o „předadopční péči“, o které rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností. Po pravomocném rozhodnutí soudu o osvojení matřička automaticky změnila koncovku rodného čísla dítěte (od 3. 7. 2006 u obou typů osvojení). Rovněž od 3. 7. 2006 jsou u obou typů osvojení osvojitelé na základě rozhodnutí soudu zapsáni v rodném listu dítěte. (32)

V případě, že osvojitelé chtějí změnit jméno dítěte, lze tak učinit souhlasným prohlášením před matřičkou. Změna jména se provede bez poplatku. (17)

1.2.1.2. Mezinárodní osvojení

Osvojení dětí do ciziny a z ciziny je v České republice možné od 1. 6. 2000, kdy vstoupila v platnost Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého. Tento mezinárodní dokument spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí z ciziny a do ciziny v případech, kdy se pro dítě nepodaří najít rodinu v zemi jeho původu. Takto je možné realizovat mezinárodní osvojení pouze mezi státy, které se staly smluvními státy této Úmluvy. (46)

Haagská úmluva jasně stanovuje pravidla i postup příslušných orgánů při realizaci osvojení do ciziny a z ciziny. Podle uvedené Úmluvy je každý smluvní stát povinen určit si na svém území jeden ústřední orgán, který bude za osvojení dětí do zahraničí odpovědný. U nás tuto funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně. Jeho úkolem je mimo jiné spolupracovat s orgány nebo jinými subjekty, které jsou obdobnou činností pověřeny v cizině. Úřad také zajišťuje informace o tom, do jaké rodiny dítě v cizině půjde s možností dodatečného získání informací o rodinném prostředí dítěte, které už u budoucích osvojitelů žije. Zprostředkování osvojení do ciziny je v souladu s uvedenou Úmluvou garantováno státem. (34)

Před rozhodnutím osvojit dítě z ciziny, je třeba zvážit:

- Děti vhodné k osvojení z ciziny budou převážně děti jiného etnika.

- U dětí se mohou objevit zdravotní komplikace související např. s odlišností země původu, se změnou podnebí.
- Zprostředkování mezinárodního osvojení je bezplatné, žadatelé si však hradí náklady spojené s překlady sociálních, zdravotních, psychologických zpráv. Některé země si navíc vyžadují, než dojde k předání dítěte do péče nových rodičů z jiné země, jejich dlouhodobější pobyt v zemi původu dítěte. Tento pobyt je na náklady žadatelů.
- Po osvojení dítěte se zemi původu prostřednictvím Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí zasílají zprávy, jak dítě v nové rodině prospívá. Přitom si každá země sama určí kolik zpráv a jak dlouho bude chtít být informována o dítěti. Je třeba tedy počítat s návštěvami sociálních pracovníků i po rozhodnutí soudu k osvojení.
- K žádosti o náhradní rodinnou péči se uvádí, z jaké země chtějí žadatelé dítě osvojit. V úvahu přicházejí země, které jsou smluvními státy Úmluvy o ochraně a spolupráci při mezinárodním osvojení. (34)

Pokud tedy žadatelé chtějí osvojit dítě z ciziny, žádost o náhradní rodinnou péči bude obsahovat jejich souhlas s mezinárodním osvojením. Pokud po 12 měsících od zařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči krajského úřadu a poté ani po 6 měsících od postoupení údajů k zařazení do evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR nebude zprostředkováno osvojení, budou žadatelé zařazeni do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině vedené Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně. (34)

Pokud mají žadatelé zájem výlučně o osvojení dítěte z ciziny, pak krajský úřad provede odborné posouzení a poté neprodleně zašle kopii údajů obsažených v evidenci žadatelů Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí. Ten pak rozhodne o zařazení žadatelů do evidence vedené tímto Úřadem. (34)

1.2.1.3. Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (§ 45a-45d), v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů (ustanovení o zprostředkování pěstounské

péče, o zařízení pro výkon pěstounské péče), v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších právních předpisů (dávky pěstounské péče) a v právních předpisech o sociálním zabezpečení (nemocenské a důchodové pojištění pěstounů). (18)

Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Jediným rozhodujícím činitelem z hlediska právního je zájem dítěte. Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče ve věku, kdy je schopno posoudit její obsah, má být zjištěno také jeho vyjádření. (18)

Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Svazek pěstounů s dítětem je podstatně volnější než je tomu při osvojení. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Nejsou sice podloženy právními normami, přesto se tyto vztahy obvykle neformálně vytvářejí a udržují. (18)

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. Ten je také oprávněn stanovit pěstounům povinnost podávat soudu pravidelné zprávy o výkonu pěstounské péče. Osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat a při péči o osobu dítěte vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. Rozhodování o nejdůležitějších otázkách (např. o volbě povolání, cestování dítěte do zahraničí apod.) zůstává vyhrazeno pokrevním rodičům, pokud nejsou v rodičovské zodpovědnosti omezeni, zbaveni nebo je její výkon pozastaven. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte. (32)

Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti. Ta u dětí svěřených do pěstounské péče náleží nadále rodičům nebo jiným osobám povinným výživou k dítěti, které určí soud. (32)

Dítěti v pěstounské péči zůstává nejdříve příjmení po vlastních rodičích, později lze v některých případech zažádat na matrice o jeho změnu. Také styk původních rodičů s dítětem není vyloučen – v některých případech však může být rozhodnutím soudu i podstatně omezen. (32)

Cílem pěstounské péče jakožto instituce je poskytnout náhradní rodinné prostředí dětem, jestliže:

- nemohou dlouhodobě vyrůstat v prostředí rodiny tvořené jejich vlastními biologickými rodiči,
- ústavní (neosobní či málo personalizovaná) péče ohrožuje či narušuje jejich vývoj,
- nemohou být z nejrůznějších důvodů (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) svěřeny do osvojení. (17)

V praxi se uplatňují dva typy pěstounské péče:

- **Individuální pěstounská péče** probíhá v běžném rodinném prostředí, tj. s pěstounkou a pěstounem, kteří většinou mají své vlastní děti nebo již děti vychovali.
- **Skupinová pěstounská péče** se děje v „zařízeních pro výkon pěstounské péče“, což jsou velké pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími třeba 4-6 nebo i více dětmi přijatými. Jiným takovým „zařízením pro výkon pěstounské péče“ jsou SOS dětské vesničky, kde je pěstounskou péčí pověřena sama matka – pěstounka. Ta mívá většinou ku pomoci další osobu, která matce pomáhá při vedení domácnosti a výchově dětí. Tato zařízení mohou zřizovat obce, kraje i nestátní subjekty. (18)

Dítěti v pěstounské péči náleží podle zákona o státní sociální podpoře příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči a pěstounovi za výkon pěstounské péče měsíční odměna za každé svěřené dítě. Vedle těchto dvou dávek se pěstounům obvykle poskytuje podle zákona o státní sociální podpoře též příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla (při péči o nejméně čtyři děti). Odměna pěstouna ve zvláštních případech se vyplácí, pečuje-li pěstoun alespoň o 3 děti nebo pečuje-li alespoň o jedno dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči. Vykonává-li pěstoun pěstounskou péči v zařízení pro výkon pěstounské péče, je odměňován podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí (§ 40). (50)

Na rozdíl od osvojení zaniká pěstounská péče dosažením zletilosti dítěte, tj. v 18ti letech. Může být ovšem zrušena i rozhodnutím soudu z vážných důvodů. Pěstounská péče je zrušena vždy, jestliže o to požádá pěstoun. Právně neřešenou otázkou zůstává, jak zajistit budoucnost dítěte po 18. roce, kdy dosáhlo zletilosti, ale ne ještě plné

společenské samostatnosti. Většina dětí, přibližně 80%, i nadále žije v rodině pěstounů až do svého sociálního osamostatnění. (17)(18)

Je třeba počítat s tím, že pěstouni nežijí na rozdíl od osvojitelů v anonymitě a jejich adresa je biologickým rodičům dítěte známa z doručených rozhodnutí. Styk původních rodičů s dítětem tak není vyloučen – někdy ho však lze i rozhodnutím soudu podstatně omezit. Na druhou stranu lze z chování rodiče během pobytu dítěte v ústavním zařízení přibližně usuzovat jeho další možné projevy, až bude dítě svěřeno do náhradní rodinné výchovy (zda bude za dítětem dojíždět, zda bude agresivní,...). (32)

V poslední době se odborníci zabývají potřebou vzniku nových forem pěstounské péče jako alternativy k řešení situace dítěte jeho umístěním do dětského domova. Do budoucna by tento způsob náhradní rodinné výchovy měl být více provázán s účastí biologické rodiny dítěte. (32)

1.2.1.4. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinná od 1.6.2006 přinesla novou formu náhradní rodinné péče – pěstounská péče na přechodnou dobu. Jde o určitý dočasný pobyt dítěte v pěstounské rodině.

Zákon o rodině přesně definuje, kdy je možné, aby soud rozhodl o této formě náhradní rodinné péče. Pěstounská péče na přechodnou dobu je určena:

- pro děti, které po určitou dobu nemůže rodič ze závažných důvodů vychovávat
- pro děti do doby, kdy je možné získat souhlas biologického rodiče k osvojení (tzn. blanketový souhlas po 6ti týdnech od narození dítěte)
- pro děti po dobu než je vydané pravomocné rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlas rodičů k osvojení (soud rozhodne, že u biologických rodičů není tzv. kvalifikovaný nebo žádný zájem).

Po uplynutí těchto skutečností děti odcházejí od pěstounů zpět do biologické rodiny, osvojení nebo jiné pěstounské rodiny.

Pouze po dobu, kdy je dítě v péči pěstounů na přechodnou dobu, mají pěstouni nárok na dávky pěstounské péče státní sociální podpory.

Jedná se o novou formu náhradní rodinné péče, která klade na budoucí pěstouny velké nároky – ohledně výchovných zkušeností, ale i jejich finančního zajištění po dobu, po kterou nebude v rodině žádné dítě. (32)

1.2.1.5. Tzv. Hostitelská péče

Hostitelská péče (zástupná péče) je zvláštní forma pěstounské péče, kdy děti z dětských domovů jezdí na návštěvy (víkendy, prázdniny) do rodin. Tyto návštěvy umožňují dětem, které nejsou nahlášené do náhradní rodinné péče (z důvodu staršího věku, popř. nejsou právně volné a udržují kontakt se svými biologickými rodiči), aby navázaly nové přátelské vztahy a poznaly fungující rodinu. (32)

Hostitelská péče je vhodná pouze pro některé děti, především děti školního věku, které již dokážou pochopit, že se bude jednat pouze o dočasné pobyty. Toto si musí uvědomit také rodiny, které nabízejí tuto formu pomoci. (32)

Přímo pojem hostitelská péče není zákonem upraven. Děti jsou do rodin pouštěny ředitelem dětského domova na základě souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností příslušného podle trvalého bydliště dítěte (ten také může provést sociální šetření, kam má být dítě propuštěno či požadovat před vydáním souhlasu další podklady). Pokud je místo trvalého pobytu dítěte odlišné od místa trvalého pobytu rodiny či fyzické osoby, kam má jít dítě na návštěvu, může obecní úřad vydat písemný souhlas až po vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností příslušného podle trvalého bydliště rodiny či fyzické osoby. (32)

1.2.1.6. Poručenství

Tento staronový institut vnesla do právní úpravy novela zákona o rodině z roku 1998. Poručenství do značné míry může plnit funkci náhradní rodinné výchovy, i když hlavním společenským účelem tohoto institutu je ochrana nezletilého dítěte pro jeho specifické postavení, kdy nemá plnou způsobilost k právním úkonům s ohledem na svůj věk. (18)

Soud (příslušný je okresní soud v místě, kde má dítě bydliště) ustanoví dítěti poručníka v případě, kdy:

- rodiče dítěte zemřeli,

- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (a proto nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti). (18)

Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Bude dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho záležitosti místo rodičů. Poručník tak vykonává všechna práva a povinnosti, která jinak náleží rodičům. Jde tedy o výkon rodičovské zodpovědnosti. Mezi ním a dítětem však ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem (jako je tomu např. u osvojení). (42)

Zákon o rodině upřesňuje osobu, která je v konkrétním případě ustanovována za poručníka. Přednost se dává zásadně osobě fyzické, a to v první řadě tomu, koho doporučili rodiče (nesmí to být ale v rozporu se zájmem dítěte). Pokud nebyl nikdo takto doporučen, soud ustanoví někoho z příbuzných a nebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině. Dále se výběr vhodné osoby může provést z evidence žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči. Přičemž poručníky nezletilého dítěte mohou být ustanoveni i manželé. Až tehdy, nemůže-li být poručníkem fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poručenství zaniká ze zákona dosažením zletilosti poručenice. Zvláštního rozhodnutí soudu není zapotřebí. (42)

Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost a je pod pravidelným dohledem soudu. Tomu je také povinen podávat zprávy o osobě poručenice, zpravidla v ročních intervalech. (32)

Jakékoli rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem (vzdělávání poručenice, příprava na budoucí povolání, souhlas k neodkladnému lékařskému zákroku, dlouhodobější vycestování poručenice do zahraničí, nakládání s majetkem poručenice). Pokud by poručník rozhodl bez schválení soudu, je toto rozhodnutí neplatné. Soud může svým rozhodnutím záměr poručníka schválit nebo zamítnout, nemůže jej však změnit, rozšiřovat či omezovat. Poručník se může proti rozhodnutí odvolat. Po skončení poručenství je poručník povinen do dvou měsíců předložit soudu závěrečný účet. (32)

Osobní péče o dítě není nutnou součástí institutu poručenství (dítě např. může mít nařízenou ústavní výchovu, pěstounskou péči apod.). Pokud poručník péči o dítě osobně

vykonává, má on i dítě nárok na totéž hmotné zabezpečení, tzn. vyplácení dávky státní sociální podpory, jako by šlo o pěstounskou péči (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších právních předpisů). (18)

1.2.2. Zprostředkování náhradní rodinné péče

Případy skutečně osiřelých dětí, kterým zemřeli oba nebo jeden z rodičů, se nachází v evidenci dětí o náhradní rodinnou péči velmi ojediněle. V těchto případech často péči o dítě převezmou prarodiče či jiní blízcí příbuzní dítěte. Do náhradní rodinné péče jsou nahlašovány zejména děti, které jsou tzv. sociálně osiřelé. Jsou to děti, které sice mají matku a otce nebo alespoň jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. (31)

Zprostředkování náhradní rodinné péče je upraveno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Spočívá ve vyhledávání dětí k osvojení nebo ke svěření do pěstounské péče, nalezení vhodných osob, které mají zájem stát se osvojitelem nebo pěstounem, a v jejich odborné přípravě. (36)

Zprostředkování osvojení a svěření dítěte do pěstounské péče v České republice zajišťují krajské úřady a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Za zprostředkování osvojení dětí z České republiky do ciziny nebo dětí z ciziny do České republiky je zodpovědný Úřad pro mezinárodněprávní ochranu. (36)

1.2.2.1. Děti vhodné pro náhradní rodinnou péči

Děti vhodné k osvojení jsou takové, u kterých se předpokládá méně problémový zdravotní a psychomotorický vývoj a které lze předat do náhradní rodinné péče především v raném věku, a to za předpokladu, že byl vyřešen právní vztah s původní rodinou. Podle zákona o rodině se tak děje několika způsoby:

1. Většinou se k osvojení vyžaduje souhlas zákonného zástupce dítěte, kterými jsou zpravidla rodiče, pokud nebyli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům. Pokud dítě nemá právního zástupce alespoň v jednom z rodičů, ustanoví soud dítěti opatrovníka, který bude dítě zastupovat

v řízení o osvojení. Souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci dítěte není třeba, pokud rodiče dají souhlas předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Souhlas k osvojení může být dán nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Rodič může svůj souhlas odvolat pouze do doby, než je dítě na základě rozhodnutí městského úřadu umístěno do péče budoucích osvojitelů, tzv. předadopční péče.

2. Osvojit dítě je také možné, pokud soud vysloví tzv. kvalifikovaný nezájem. To znamená, že pokud jsou zákonnými zástupci dítěte jeho rodiče, jejich souhlasu k osvojení není třeba, jestliže po dobu nejméně šest měsíců neprojevovali opravdový zájem o dítě. V této době dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých možností své rodinné a sociální možnosti tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě. Soud rozhodne o nezájmu také tehdy, pokud po dobu nejméně dvou měsíců po narození dítěte rodiče neprojevovali o dítě žádný zájem, ačkoliv jim v provedení zájmu nebránila závažná překážka.
3. V neposlední řadě lze také osvojit dítě bez souhlasu rodičů, jestliže ti byli rozhodnutím soudu zbaveni rodičovské zodpovědnosti, tzn. došlo tak k právnímu uvolnění dítěte. Tento postup přichází v úvahu zejména v případech, kdy rodiče zneužívají rodičovských práv nebo závažným způsobem zanedbávají své povinnosti. (18)(44)

Děti vhodné do pěstounské péče jsou především sociálně osiřelé děti, které vyžadují nejen trvalou individuální péči, ale i dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jedná se většinou o děti s různými zdravotními či psychomotorickými obtížemi, děti starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika (u nás hlavně děti romské). Patří sem i skupina dětí, u kterých brání osvojení právní překážky, především nesouhlas rodičů. (18)(44)

Je-li dítě ve věku, kdy je schopno posoudit obsah pěstounské péče, musí být přihlédnuto také k jeho vyjádření. (18)

1.2.2.2. Žadatelé o náhradní rodinnou péči

Evidence žadatelů

Evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči obsahuje manželské páry i samožadatele, kteří mají zájem stát se osvojiteli nebo pěstouny a kteří byli po odborném posouzení rozhodnutím krajského úřadu zařazeni do příslušných evidencí o pěstounskou péči či osvojení. (33)

Pokud do tří let od zařazení do evidence není žadatelům zprostředkována náhradní rodinná péče, je kopie údajů z evidence postoupena k zařazení do evidence vedené Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. Krajský úřad nadále po postoupení žadatelů do evidence ministerstva vybírá pro děti ve své evidenci i z řad žadatelů vedených v evidenci ministerstva. (33)

Pokud žadatelé souhlasili s mezinárodním osvojením, je kopie údajů po 6ti měsících od zařazení žadatelů do evidence vedené ministerstvem postoupena Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině. (33)

Pokud jde o evidenci žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu, vede krajský úřad evidenci osob, které mohou tuto formu náhradní rodinné péče vykonávat a průběžně aktualizuje i seznam osob zařazených v této evidenci. Tento seznam postupuje ministerstvu a obecním úřadům ve svém správním obvodu. (33)

Nároky na žadatele

Děti, které jsou přijímány do náhradní rodinné péče, mají samozřejmě tytéž potřeby, požadavky a práva jako všechny ostatní děti. Mají právo na lásku, bezpečí, výchovu a vzdělání, na zdravotní a sociální péči, na zajištěnou budoucnost a další okolnosti, které spolupůsobí v jejich zdravém psychosociálním vývoji. (18)

Nároky na rodiče jsou v zásadě stejné, ať už jde o původní nebo nové rodiče, tj. osvojitele či pěstouny. K povinnostem náhradních rodičů přibývají ještě další. Vzhledem k tomu by před samotným vyřizováním vlastní žádosti o náhradní rodinnou péči měli promyslet následující důležité okolnosti:

- důvody k přijetí dítěte by měly vycházet z jasné osobní motivace (vnitřního přesvědčení)

- zaměstnání by mělo být stálé a mělo by finančně umožňovat zajistit dítě i rodinu
- pracovní vytíženost by měla být taková, aby měli dostatek času na výchovu dítěte (zpočátku je nutné, aby jeden z rodičů mohl zůstat s dítětem doma a přizpůsobit svůj život jeho potřebám)
- bytová situace by měla všestranně zajistit potřeby dítěte
- trestní rejstřík by měl být zcela čistý
- je třeba, cítit se duševně i fyzicky schopen vychovávat dítě
- věk žadatele by měl odpovídat přirozenému vztahu dítěte k rodičům
- nejspolehlivější podmínkou, aby se dítě zdárně vyvíjelo, je zajistit mu stabilní rodinné zázemí, proto je dáována přednost těm, jejichž manželství jsou především zralá, trvalá a v nichž se dají předpokládat i společná očekávání manželů a jejich společný výchovný přístup k dítěti (pro posouzení stability vztahu je dobré, aby manželství, popř. společné soužití trvalo alespoň tři roky)
- je třeba být schopen vžít se do cítění a světa dítěte, být přizpůsobivý, tolerantní, laskavý a otevřený, přijmout dítě takové, jaké je
- je třeba ochotně, vstřícně, ale také kriticky a s rozmyslem přijímat rady a zkušenosti těch, kteří se s podobnou situací již vyrovnali
- je třeba být natolik vyspělý, aby byla zaručena výchova bez duševního a fyzického strádání. (34)

Zájemci o pěstounskou péči na přechodnou dobu by si navíc od předchozích otázek měli zvážit několik dalších skutečností:

- schopnosti spolupráce s biologickou rodinou, dítě přichází nikoliv z dětského domova ale z původní biologické rodiny
- dítě zůstává členem původní rodiny, pěstouni zůstávají v pozici teta/strýc nikoliv matka/otec
- úspěchem této formy náhradní rodinné péče je konec pobytu dítěte u pěstounů na přechodnou dobu a v návratu dítěte do biologické rodiny. (34)

1.2.2.3. Žádost o náhradní rodinnou péči

Pokud se manželé, popř. samožadatelé rozhodnou pro přijetí opuštěného dítěte, jejich prvním krokem by měla být návštěva obecního úřadu obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště žadatele/žadatelů, oddělení péče o rodinu a děti či oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Zde je třeba kontaktovat sociální pracovníci pro náhradní rodinnou péči. (41)

Sociální pracovníci městského úřadu s žadateli:

1. Povede rozhovor, který je zaměřen na důvody, motivaci pro rozhodnutí, druh náhradní rodinné péče, představy o dítěti – věk, pohlaví, schopnost přijmout dítě se zdravotními obtížemi, jiného etnika apod.
2. Vysvětlí další potřebné náležitosti k podání žádosti a předá formulář žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli či pěstouny a zprostředkování náhradní rodinné péče a další formuláře k vyplnění – dotazník pro žadatele o svěření dítěte do své péče, dotazník s požadavky na svěřené dítě, dotazník o zdravotním stavu.
3. Domluví na příští schůzku následující podklady:
  - vyplněnou žádost o náhradní rodinnou péči a dotazníky
  - v případě žádosti o osvojení písemné vyjádření k souhlasu zařazení do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dítěte z ciziny po uplynutí 18ti měsíců od právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, popř. žádost výlučně o osvojení z ciziny
  - písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny a písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení nebo pěstounskou péči je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování a také kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci
  - doklad o státním občanství nebo o povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu na území České republiky
  - zprávu o zdravotním stavu
  - údaje o ekonomických poměrech (potvrzení od zaměstnavatele)

- popřípadě další podklady, jako jsou rozsudky soudů, zprávy ze škol a od pediatra u stávajících dětí
4. K vyřizování žádosti o náhradní rodinnou péči rovněž patří návštěva sociální pracovnice obecního úřadu obce s rozšířenou působností ke zjištění bytové a rodinné situace (36)

Výše zmíněné podklady spolu se zprávou o sociálních poměrech a opisem z evidence z Rejstříku trestů tvoří spisovou dokumentaci. Po shromáždění všech podkladů je kopie spisové dokumentace sociální pracovníci postoupena krajskému úřadu. (36)

1.2.2.4. Postup krajského úřadu v případě žádosti o náhradní rodinnou péči

Krajský úřad podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů, provádí odborné posouzení žadatelů o náhradní rodinnou péči, a poté rozhoduje o jejich zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli či pěstouny. (34)

Odborné posouzení podle § 27 zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.6.2006 zahrnuje několik položek:

- a) zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost, za bezúhonného se nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte
- b) posouzení charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu (jenž zahrnuje posouzení, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě), předpokladů vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti osvojení dítěte nebo k jeho svěřením do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěřením do pěstounské péče

- c) vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny (jsou-li děti vzhledem k jejich věku a rozumového vyjádření takového vyjádření schopny)
- d) posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny
- e) zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny
- f) u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu odborné posouzení navíc zahrnuje zhodnocení speciální přípravy určené pro žadatele o tuto formu náhradní rodinné péče a posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí (34)

Při odborném posouzení vycházejí pracovníci náhradní rodinné péče krajského úřadu jednak z podkladů obsažených ve spisové dokumentaci postoupené OÚ obce s rozšířenou působností, z posouzení psychického a zdravotního stavu žadatelů psychologem a lékařem krajského úřadu a z výstupů z kurzu přípravy, které se žadatelé v průběhu posouzení zúčastní, popř. je potřeba doplnit ještě některé další podklady pro rozhodnutí. (34)

Před přijetím dítěte je nutné absolvovat přípravný kurz pro žadatele. Kurz zajišťuje krajský úřad ve spolupráci s fyzickou či právnickou osobou, která je k tomu pověřena. Posláním tohoto přípravného kurzu je poskytnout osvojitelům nebo pěstounům potřebný základ vědomostí o specifických otázkách náhradní rodinné péče, zprostředkovat reálné informace o situaci o potřebách dětí žijících mimo rodinu a umožnit náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte. V rámci kurzu mají žadatelé možnost setkat se s odborníky a hovořit s nimi o tom, co je zajímavá, a také s pěstouny či osvojiteli, kteří jsou ochotni se podělit o své zkušenosti, popřípadě zodpovědět dané dotazy. (18)(34)

Kurz probíhá formou přednášek, skupinových diskuzí či výcvikových seminářů. Přípravu považuje zákon za potřebnou a účelnou pro každého žadatele s výjimkou odůvodněných případů žadatelů, kteří ji v souvislosti s převzetím dítěte již dříve absolvovali, kteří mají dítě ve své péči a prokazují dobré výchovné schopnosti nebo kterým vážné důvody (jež individuálně posoudí úřad) neumožňují přípravy se účastnit. Náklady spojené s realizací přípravných kurzů nese úřad nebo pověřená osoba, žadatelé si platí dopravu, stravování a ubytování. (32)

Po odborném posouzení je vydáno rozhodnutí, že se žadatelé zařazují do příslušných evidencí (o osvojení, pěstounské péči). Rozhodnutí se vydává neprodleně po odborném posouzení, a to se provede do 30 dnů od zjištění všech potřebných skutečností. Pokud je vydáno kladné rozhodnutí, stanovuje se žadatelům o náhradní rodinnou péči povinnost, aby krajskému úřadu hlásili všechny změny rozhodné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče (změna bydliště, telefonu, zdravotního stavu, rodinných poměrů,..), a to do 15 dnů od jejich vzniku. (34)

1.2.2.5. Období očekávání

Po kurzu přípravy nastává období očekávání, které může trvat různě dlouho. Záleží především na tom, jaké mají žadatelé představy o dítěti. Doba čekání je v každém kraji jiná. V současné době je méně dětí, které mohou být osvojeny, a více těch, které jsou vhodné pro pěstounskou péči. Naopak je však více žadatelů o osvojení než o pěstounskou péči. I když v poslední době se počet zájemců o pěstounskou péči zvýšil. Rovněž mezi zájemce o osvojení už nepatří zpravidla bezdětné manželské páry, ale přibývají rodiny s vlastními dětmi. (34)

1.2.2.6. Přerušování řízení a vyřazení z evidence žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče

Krajský úřad může v určitých zákonem stanovených případech přerušit řízení, tzn. že se nevydá kladné ani zamítavé rozhodnutí. Je to například v případech, kdy žadatelé o toto přerušování sami požádají (např. žena v průběhu vyřizování žádosti zjistí, že je těhotná – stává se to přibližně u 10% manželských párů) nebo je proti žadateli či jeho partnerovi či jiné osobě tvořící s žadatelem společnou domácnost vedeno trestné řízení nebo krajský úřad zjistí na straně žadatele důvody bránící jeho odbornému posouzení. (34)

Pokud se žadatelé z nejrůznějších důvodů rozhodnou pro odstoupení od své žádosti o osvojení či pěstounskou péči, napíšou krajskému úřadu, že berou svou žádost zpět a budou vyřazení z evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Ve svém oznámení nemusí uvádět důvody, proč se k tomuto kroku rozhodli. Pokud by si vše v budoucnu rozmysleli a chtěli znovu zažádat o osvojení či pěstounskou péči, musí se znovu obrátit

na obecní úřad obce s rozšířenou působností a absolvovat vyřizování žádosti znovu.
(34)

Z evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči vedené krajským úřadem, popř. ministerstvem a Úřadem jsou žadatelé vyřazeni také tehdy, pokud jim byla náhradní rodinná péče zprostředkována a soud o svěřeni dítěte do osvojení nebo pěstounské péče, ale také pokud se zjistí závažné důvody, pro které nelze žadateli zprostředkovat náhradní rodinnou péči či poruší-li žadatel závažným způsobem povinnost sdělovat změny v údajích rozhodných pro zprostředkování osvojení či pěstounské péče. Žadatel může být také vyřazen z evidence pokud se bez závažného důvodu nezúčastnil přípravy k přijetí dítěte do rodiny, i když byl k účasti na této přípravě vyzván (v těchto případech vydává orgán SPOD, v jehož evidenci je žadatel veden, o vyřazení správní rozhodnutí).
(34)

1.2.2.7. Průběh zprostředkování náhradní rodinné péče

Poradní sbor

V každém kraji zasedá pravidelně poradní sbor pro náhradní rodinnou péči. Je to tým odborníků reprezentovaný pracovníky náhradní rodinné péče, sociálními pracovníci, psychology, dětskými lékaři, řediteli kojeneckých ústavů a dětských domovů či jiných ústavních zařízení. Poradní sbor posuzuje jednotlivé případy opuštěných dětí, které mohou být předány do nové rodiny a z evidence žadatelů na základě komplexního zhodnocení žádostí budoucích rodičů doporučuje konkrétním dětem vhodné rodiny. Jeho snahou je vytipovat pro dítě z evidence žadatelů nejméně tři páry vhodných rodičů, kterým se stanoví pořadí. (33)(42)

Podle výsledku posouzení poradního sboru jsou žadatelé o náhradní rodinnou péči zpravidla telefonicky vyzváni sociální pracovníci krajského úřadu k pohovoru o konkrétním dítěti, pro které byli vytipováni jako možní rodiče. Na pracovišti náhradní rodinné péče krajského úřadu jsou žadatelé informováni o všech dostupných údajích o dítěti – zdravotním a psychickém stavu, o jeho původní rodině a sociálně právních otázkách. Je na žadatelích zvážit jejich současnou situaci a otevřeně vyjádřit své názory a pocity. Pouze na nich závisí jejich konečné rozhodnutí. Pokud žadatelé z nějakého důvodu odmítnou, jsou kontaktováni budoucí rodiče, kteří byli poradním sborem

vytipování na druhém místě. Jestliže naopak žadatelé projeví skutečný zájem a odhodlání konkrétní dítě navštívit, bude s pomocí krajského úřadu dohodnuta návštěva v ústavním zařízení, kde se dítě nachází.(33)(42)

Návštěva v dětském domově

V kojeneckém ústavu, dětském domově či jiném ústavním zařízení, kde je dítě umístěno, žadatelé nejdříve hovoří s jeho ředitelem, popř. sociální pracovníci, psychologem, lékařem, vychovatelem, které dítě důvěrně znají a od kterých se dozví ještě více podrobností o jeho životě. Tato návštěva je velice důležitá jak pro budoucí rodiče, tak pro pracovníky zařízení, neboť jejich stanovisko a hodnocení celkové situace musí být respektováno. Poté proběhne samotný kontakt s dítětem, které by mělo být přiměřeně svému věku na návštěvu připraveno pracovníky zařízení. Obvykle si s ním mohou budoucí rodiče hrát v herně či jít někam na procházku do blízkého okolí. Není ale možné odvést si dítě hned při první návštěvě, ani nelze vzít si ho „na zkoušku“ na víkend domů. (18)

Převzetí dítěte

Časové období, po kterém si budoucí rodiče mohou převzít do své péče, záleží na stáří dítěte, průběhu jeho dosavadního vývoje, aktuálním zdravotním stavu a vyřešení sociálně-právních otázek. Pokud se jedná o kojence, mohou si jej rodiče odvést domů po vyřízení nezbytných formalit, a to většinou již při druhé návštěvě. Při přijímání většího dítěte proběhne zpravidla více návštěv, které by měly především respektovat individuální požadavky a potřeby dítěte. K předání dítěte do rodiny může dojít až tehdy, pokud se vzájemné vztahy mezi žadateli a dítětem zdárně vyvíjejí. V této chvíli je velmi důležité, aby nedošlo k neuváženému a k předčasnému rozhodnutí. Proto jsou budoucí rodiče vždy upozorněni, aby byli trpěliví a nevynucovali si okamžité předání dítěte. Teprve tehdy, až je odstraněna počáteční pochopitelná nedůvěra, nesmělost a odtažitost dítěte a je vytvořena oboustranná citová náklonnost, může být dítě svěřeno do nové rodiny.(18)

Den převzetí dítěte je předem domluven s ředitelem zařízení, obecním úřadem obce s rozšířenou působností příslušného podle trvalého pobytu dítěte a pracovištěm náhradní

rodinné péče při krajském úřadu. Rozhodující je dobrý zdravotní stav dítěte a připravenost rodiny. (18)

Předadopční a předpěstounská péče

Aby mohlo být dítě propuštěno z ústavního zařízení, musí být právně ošetřeno jeho svěřením do péče budoucích osvojitelů či pěstounů. Nové vztahy jsou závažným zásahem do života dětí i náhradních rodin. Proto je zákonem zajištěna nezbytná doba nejméně tří měsíců před rozhodnutím soudu, tzv. předadopční nebo předpěstounská péče k adaptaci dítěte a žadatelů na novou situaci. (33)

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, má žadatel možnost seznámit se s dítětem a podat žádost o svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů nebo pěstounů nejpozději do 30 dnů ode dne doručení písemného oznámení krajského úřadu o vhodnosti stát se osvojitelem či pěstounem konkrétního dítěte. O předadopční a předpěstounské péči pak rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle trvalého pobytu dítěte. (33)

Období předadopční či předpěstounské péče se využívá k ověření předpokladů pro vytvoření uspokojivého a úspěšného vztahu mezi dítětem a rodinou. V průběhu těchto tří měsíců navštíví novou rodinu sociální pracovníce, rodiče mají možnost hovořit a radit se s ní o konkrétní situaci či případných obtížích. (18)

Po uplynutí tohoto období nastane vyřizování soudních záležitostí, se kterými rodičům opět pomáhá sociální pracovníce obecního úřadu obce s rozšířenou působností. S ní je možné konzultovat veškeré nejasnosti týkající se vyřizování úředních záležitostí. V případě osvojení kojenců soud rozhoduje o prostém osvojení. O nezrušitelném osvojení může rozhodnout až po uplynutí jednoho roku věku dítěte. Tehdy je dítě definitivně svěřeno novým rodičům se všemi náležitostmi, právy a povinnostmi běžné rodiny. (33)

V případě pěstounské péče jsou potřebné právní náležitosti zajišťovány s výraznou pomocí oddělení péče o rodinu a dítě či oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovníce v místě trvalého bydliště žadatelů podává k soudu návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče. Další potřebné náležitosti jsou pak zajišťovány podle konkrétní

individuální situace dítěte a jeho nové rodiny. O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud a žadatelé se tak stávají pěstouny. (18)

1.2.2.8. Nestátní subjekty

Zprostředkovávat náhradní rodinnou péči je oprávněn jedině stát. Při vyhledávání budoucích rodičů pro děti do osvojení či pěstounské péče však mohou pomáhat právnické či fyzické osoby, které k tomu jsou tzv. pověřeny. Pokud se dítěti nepodaří najít přes krajská pracoviště vhodné rodiče, pak stát spolupracuje s nestátními subjekty jako jsou například Středisko náhradní rodinné péče nebo Fond ohrožených dětí, které se snaží najít vhodné rodiny, např. prostřednictvím jimi vydávaných časopisů. (33)

1.3. Romské děti a náhradní rodinná péče

Postavení romských dětí v náhradní rodinné péči je téma, které by si bezesporu zasluhovalo zvýšenou pozornost, a to nejen z pohledu historického, ale i ve světle uváděných statistických údajů. Podle výzkumu Helsinského výboru z roku 1999 bylo v době šetření v kojeneckých ústavech 34% romských dětí, Bubleová a Kovařík uvádí, že v roce 2000 se nacházelo v ústavní výchově 20 000 dětí, přijato bylo 2 117 dětí, do pěstounské péče umístěno 417 dětí a osvojeno jich bylo 566. Podíl romských dětí v ústavní výchově je autory odhadován na více než 50%. Další autoři uvádí, že v kojeneckých ústavech se nachází 26% romských dětí, přičemž většina z nich přechází do školských zařízení. Šanci na návrat do rodiny, případně na umístění do pěstounské péče či osvojení je na rozdíl od zdravých neromských dětí velmi malá. Zdá se, že počet romských dětí umístěných v náhradní rodinné péči se nedaří řešit ani v intencích možností mezinárodní adopce. Říčan odhaduje počet romských dětí v populaci na 4%, do ústavní výchovy jsou umisťovány 15x častěji než neromské děti. (26)

Za první ucelenější materiál, který se danou oblastí zabýval, lze považovat brožuru „Cikánské děti v náhradní rodinné péči“, která byla vydána MPSV ČSSR v roce 1981. V této brožuře je uvedeno, že v dětských domovech pro děti do 3 let je umístěno 45% - 50% dětí cikánských, jejichž šance na návrat do původní rodiny je

velmi malá. Problémem je také najít pro romské děti vhodné pěstouny. Poznatky předkladatelů i zkušenosti z kontaktu s žadateli o pěstounskou péči a zejména pak s žadateli o osvojení naznačují, že ve většině případů je pro ně přijetí romského dítěte přinejmenším problémem, případně o přijetí romského dítěte vůbec neuvažují, i kdyby bylo tzv. právně volné a nebyla tak možnost intervence rodičů do výchovy. Romové jako žadatelé o pěstounskou péči, která je zprostředkována orgány sociálně právní ochrany, jsou zcela ojedinělými výjimkami. Pokud se stávají pěstouny (poručníky), pak v drtivé většině pečují o osobu blízkou (vnuk, neteř, synovec). (26)

V roce 1999 byl na dané téma Vzdělávacím centrem pro veřejnou i místní správu, o.p.s. v Benešově realizován seminář, kterého se zúčastnili tehdejší romští poradci okresních úřadů, odborníci zabývající se náhradní rodinnou péčí a pěstouni, kteří romské děti vychovávají. Jedním z cílů semináře bylo i mapování možností vyhledávání romských rodin, které by byly ochotny převzít romské děti do péče, dále pak i hledání cest pomoci pěstounům v oblasti poradenství apod. Romští poradci pozitivně hodnotili možnost mezinárodní adoptce, neboť děti tak dostanou šanci na dobrý život v prostředí, kde nebudou za svou barvu pleti diskriminovány. Pokud jde o cílené vyhledávání romských pěstounských rodin, pak v této otázce byli skeptičtí nejen s ohledem na nepříznivé sociální podmínky Romů, ale i předpoklad neochoty přijmout dítě z jiného rodu.

Z kontaktu s potencionálními pěstouny či osvojiteli lze určit závěry:

- obavy z výchovných problémů s dětmi zejména v období nástupu puberty,
- obavy z možného navázání kontaktu s původní rodinou,
- předsudky a stereotypy vyplývající z „charakteristických vlastností Romů“,
- obavy z reakce okolí a zejména širší rodiny žadatelů,
- vědomí, že nemusí zvládnout problémy dítěte pramenící z jeho nepřijetí širším sociálním okolím, vrstevníky apod.

Pěstouni, kteří již vychovávají romské děti, pak skutečně naráží na negativní reakce okolí. Nejčastěji zmiňují problémy v kontaktu s pedagogickými pracovníky škol, které jejich děti navštěvují (necitlivý přístup k dítěti, neřešení problémů dítěte v kolektivu apod.). Pěstouni by přivítali možnost seznámit se s romskými reáliemi, považují za vhodné, aby jejich dítě poznalo kulturu, tradice i dějiny Romů, dále by přivítali i

specializované poradenství či semináře z dané oblasti, zejména pak osobní kontakt s Romy, který by jim umožnil hledat (neztratit) společně s dětmi identitu. Přivítali by i pomoc při konstituování svépomocných skupin, kde by si mohli vyměňovat zkušenosti. Pozitivně hodnotí možnost víkendových pobytů pro rodiny, kde mohou konzultovat s psychology, případně jinými odborníky ve skupinách i individuálně problémy. (26)

Zdá se, že v současné době se romští rodiče lépe „smiřují“ s faktem umístění dítěte do ústavní výchovy, než tomu bylo v minulé době, méně intenzivně usilují o návrat dítěte do rodiny. Rovněž méně než v minulé době je širší rodina ochotna požádat o svěření dítěte do péče, dojde-li k selhání rodičů. Předkladatelé se setkávají v praxi s případy, kdy prarodiče upozorňují na hrubé nedostatky v péči o děti (významněji častěji se jedná o problematickou snachu), sami však nechtějí požádat o svěření dítěte do péče, žádají o umístění dítěte do dětského domova. Zda se jedná o rozpad tradiční rodiny či nepříznivou sociální situaci, případně kumulaci více faktorů, je otázkou spekulace. (26)

Je-li dítě v ústavní výchově do zletilosti, zpravidla ukončí učební obor. Z tohoto důvodu bývá ústavní výchova prodlužována do 19 let. V řadě případů se děti nemohou vrátit do rodiny, jedinou jejich možností jsou azylové domy, neboť domů na půli cesty je velmi málo. Zaměstnání shánějí velmi obtížně, v dětském domově byly zvyklé na relativně dobrý životní standard, po propuštění jsou odkázáni pouze na dávky sociální péče. (26)

Z kontaktu s pracovníky občanských sdružení vyplývá, že nejsou romskou komunitou přijímány, neboť „nemají romipen“, jsou označováni jako „kokosáci“ (uvnitř bílí, zvenku tmaví). V některých případech nejsou vítáni ani v romských sdruženích, chtějí-li se angažovat. V Jihočeském kraji neexistuje v současné době romská nezisková organizace, která by si zvolila mladé lidi opouštějící ústavní výchovu, jako cílovou skupinu svého působení. (26)

V roce 2004 vznikla koalice „Děti patří do rodiny“, která upozorňuje na vysoký počet dětí v ústavní výchově. Ve svém prohlášení požaduje zavedení moderních přístupů v oblasti sociální služeb pro děti a rodinu a definování jejich závazné kvality, požaduje také zvýšení podílu náhradní rodinné péče v systému sociální služeb pro děti bez rodin. (26)

Romské i proromské organizace, kde pracují romští terénní pracovníci, by mohly podle názoru předkladatelů zejména v oblasti vyhledávání rodin, které by byly ochotny přijmout romské dítě, sehrát velmi významnou roli. (26)

1.3.1. Pět P v rozvoji identity jiné kultury

1. Postupně.

Budeme-li se o rozvoj identity dítěte aktivně starat hned od počátku, můžeme zmírnit bouřlivé období v pubertě, kdy si bude ostře uvědomovat, že je jiné.

2. Přirozeně.

Prvky, které pomohou dítěti rozvíjet jeho identitu, je vhodné začlenit do běžného života všech členů rodiny. Kdyby mělo dítě pocit, že je odlišné, může část vlastního „já“ začít odmítat ve snaze splynout s ostatními.

3. Přijmout odlišnost.

Abychom dokázali dítěti přirozeně zprostředkovat vytvoření jeho vlastní identity, musíme nejdříve vnitřně přijmout fakt, že jeho identita je odlišná od naší i od identity našich biologických dětí. Není ani horší ani lepší, je stejně hodnotná, ale odlišná.

4. Pozitivně.

Dědictví původu dítěte bychom měli považovat za obohacení našeho života, naší rodiny. Přijaté dítě bude obohaceno o poznání naší kultury, my budeme obohaceni při poznávání té jeho.

5. Plánovitě.

Pro rozvoj identity přijatého dítěte jiné kultury musíme udělat něco navíc, co ve výchově našich dětí „se udělalo“ jaksí samo a i my ve svém dětství jsme svou identitu mohli jen spontánně přejímat od rodičů. Chceme-li přijatému dítěti dát prostor pro rozvoj jeho vlastní identity, může být účelné mít jasnou představu, kdy a jaké kroky podniknout. (29)

1.3.2. Desatero pro náhradní rodinnou péči

Autorem desatera pro náhradní rodinnou péči (viz příloha 1) je Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. Soustředil do něj své poznatky a zkušenosti týkající se adoptivních rodičů a pěstounů. Jak sám říká: „Je jasné, že nelze dokonale zabránit všem nepříjemnostem, které přináší sám život. Jedná se jen o to, aby náhradní rodiče k tomu, co je nutné a na nich nezávislé, nepřidávali ještě sami svými postoji a svým jednáním zbytečně něco navíc. Desatero by mělo být nikoli přímým návodem, nýbrž aspoň inspiračním vodítkem k porozumění sobě a svému postavení.“ (15)

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1. Cíl práce

Cílem práce je zmapovat představy o uvažovaném dítěti u žadatelů o osvojení a žadatelů pěstounskou péči, kteří byli v období od 1.3. 2006 do 31.12. 2006 odborně posouzeni pro účely zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny dítěte na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte Krajského úřadu Jihočeského kraje, zejména se zaměřením na toleranci k přijetí dítěte romského etnika.

2.2. Hypotézy

Ve své práci jsem si stanovila tyto pracovní hypotézy:

H1: Většina žadatelů o osvojení není tolerantní k přijetí dítěte romského etnika.

H2: Většina žadatelů o pěstounskou péči není tolerantní k přijetí dítěte romského etnika.

3. METODIKA

Diplomová práce je založena na kvantitativním výzkumu.

Pro zpracování diplomové práce byla použita technika dotazníku (viz příloha 2), který byl určen žadatelům o náhradní rodinnou péči v rámci Jihočeského kraje. Dotazník obsahoval celkem 21 otázek, jejichž odpovědi měly převážně uzavřenou formu. U některých odpovědí jsem preferovala formu polootevřenou, vzhledem k možnosti vlastního vyjádření k danému problému. Při vytváření otázek jsem se snažila o jejich srozumitelnost a o časovou nenáročnost, neboť dotazník byl předkládán žadatelům o NRP v rámci jejich psychologického vyšetření, a to v jeho závěrečné fázi po absolvování pohovoru s psychologem a vyplnění psychotestů.

Otázky v dotazníku je možné rozdělit do několika oblastí. Základní charakteristika žadatele, představy o dítěti obecného rázu, tolerance vůči etniku dítěte, obavy z přijetí dítěte jiného etnika a dosavadní zkušenosti s romským etnikem. Základní charakteristiku žadatele tvoří 7 otázek vztahujících se k pohlaví žadatele, jeho věku, bydlišti, počtu dětí v domácnosti, jeho motivaci k přijetí dítěte a formě NRP. Další oblast zahrnuje obecné představy o požadovaném dítěti – jeho věk, pohlaví, možnost zdravotních problémů, vyjádření k počtu dětí ochotných přijmout do NRP. Následující oblast se zaměřuje na ochotu přijmout dítě romského, případně poloromského etnika. Otázky jsou vždy postaveny tak, aby žadatel odpovídal pouze sám za sebe a teprve nakonec zodpověděl společné rozhodnutí. Navazující otázky se týkají prolínání etnik v rámci jedné rodiny a obav z přijetí romského etnika do vlastní rodiny. Závěr dotazníku je tvořen otázkami zaměřujícími se na dosavadní zkušenosti s romským etnikem.

Sběr potřebných dat probíhal od 1.3.2006 do 31.12.2006 prostřednictvím psychologa oddělení sociálně-právní ochrany dítěte, odboru sociálních věcí a zdravotnictví Krajského úřadu Jihočeského kraje. Nikdo z žadatelů neodmítnul dotazník vyplnit, návratnost dotazníků za toto období byla tedy 100%.

3.1. Charakteristika souboru

V roce 2006 bylo v Jihočeském kraji z celkového počtu 63 evidovaných žádostí o NRP 39 podaných žádostí o první dítě, 25 žádostí bylo o druhé či další dítě.

Šetření jsem prováděla na vzorku 46 respondentů. Jednalo se o 22 manželských párů a 2 samožadatelky, jejichž žádosti o zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny dítěte byly v roce 2006 evidovány na oddělení sociálně-právní ochrany dětí Krajského úřadu v Českých Budějovicích a kteří v období od 1.3.2006 do 31.12.2006 byli na tomto pracovišti v rámci odborného posouzení žadatelů o NRP psychologicky vyšetřeni.

Soubor obsahuje žadatele o náhradní rodinnou péči, u kterých byla žádost o zprostředkování NRP spolu s další spisovou dokumentací shromážděna příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností a postoupena krajskému úřadu k odbornému posouzení a následnému zařazení či nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Tito žadatelé splňovali podmínku trvalého pobytu v Jihočeském kraji.

Do tohoto souboru nebyly zařazeny manželské dvojice ani jednotlivci, kteří se sice přišli na městský úřad informovat o náhradní rodinné péči, ale více už ve vyřizování žádosti nepokračovali. Zařazení nebyli ani ti žadatelé, kteří k podání žádosti byli rozhodnuti, ale na základě zjištěných informací od sociální pracovnice NRP městského úřadu od své žádosti po přehodnocení skutečností odstoupili. Jejich odstoupení vycházelo z předání informací sociální pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností o nesplnění určitých kritérií pro zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny dítěte.

Soubor respondentů také nezahrnuje žadatele, kteří již žádali o druhé, popř. další dítě. U žadatelů, kteří již nějaké dítě osvojili či přijali do pěstounské péče, probíhá psychologické přešetření povětšinou formou pohovoru s psychologem bez vyplňování psychotestů.

4. VÝSLEDKY

4.1. Obecná charakteristika žadatele

4.1.1. Rozdělení souboru žadatelů o NRP na muže a ženy

Soubor obsahuje celkem 46 respondentů - 22 žadatelských párů a 2 samožadatelky. V souboru respondentů tedy převládají ženy, jsou zastoupeny v 52,2% (viz tabulka č.1).

Tabulka č. 1: Rozdělení souboru na muže, ženy, manželské páry a samožadatelky

Žadatelé celkem	Muži		Ženy		Manželské páry	Samožadatelky
	Počet	%	Počet	%		
46	22	47,8	24	52,2	22	2

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.2. Věk žadatelů o NRP

Při hodnocení věku žadatelů jsem sledovala průměrný věk žen, průměrný věk mužů a udala jsem také společnou kategorii – průměrný věk žadatelů o NRP.

Průměrný věk žen - žadatelek je ve sledovaném období 33,7 let. Věk žadatelek o osvojení je nižší, v průměru je to 32,9 let. Věk žadatelek o pěstounskou péči je vyšší, dosahuje 38,2 let. Nejpočetnější věkovou kategorií žen – žadatelek je rozmezí 31 – 35 let, tj. 29,2%. Na druhém místě je věkové rozmezí 36 – 40 let, to je zastoupeno 25%. O osvojení i pěstounskou péči zažádali 2 ženy ve věku 27 a 31 let.

Nejmladší žadatelkou v Jihočeském regionu v období od března do konce prosince 2006 byla 24letá žena, která žádala o osvojení. Její největší motivací byla touha po dítěti, zatím doma žádné dítě neměla. Nejstarší žadatelkou v tomtéž období

byla žena ve věku 49 let, která již doma měla své vlastní tři děti, ale přesto žádala o osvojení chlapce. Největší motivací pro ni byl sourozenec pro jejich děti (viz tabulka č.2).

Tabulka č. 2: *Průměrný věk žadatelek v období 1.3.2006 – 31.12.2006*

Forma NRP	Věk							průměrný věk	průměrný věk celkem
	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50			
adopce	2	4	5	4	0	1	32,9	33,7	
PP	0	0	1	2	2	0	38,2		
A + PP	0	1	1	0	0	0	29		

Zdroj: vlastní výzkum

Průměrný věk mužů - žadatelů ve sledovaném období je 37,0 let. Průměrný věk žadatelů o osvojení (37,0 let) je nižší, než průměrný věk žadatelů o pěstounskou péči (37,6 let). Pouze 2 respondenti (32 let a 41 let) žádali o osvojení i pěstounskou péči.

Shodně nejvíce početné věkové kategorie mužů - žadatelů jsou rozmezí 31 – 35 let a 41 – 45 let, tj. 27,3%. Opět shodně vyšli věkové kategorie 26 – 30 let a 36 – 40 let, žadatelé v tomto věkovém rozpětí jsou v 18,2%.

Nejmłodším žadatelem Jihočeského kraje za období od března do konce prosince 2006 je muž ve věku 26 let, který měl překvapivě zájem o zprostředkování pěstounské péče. Tento žadatel zatím ve své domácnosti žádné děti neměl. Jako svoji největší motivaci k tomuto rozhodnutí udal touhu po dítěti a snahu někomu pomoci. Nejstarším žadatelem je muž ve věku 49 let. Tento muž žádal o zprostředkování osvojení chlapce. Jako svoji největší motivaci k tomuto rozhodnutí udal také touhu po dítěti a snahu někomu pomoci. Na rozdíl od nejmladšího žadatele však doma již měl tři vlastní děti (viz tabulka č.3).

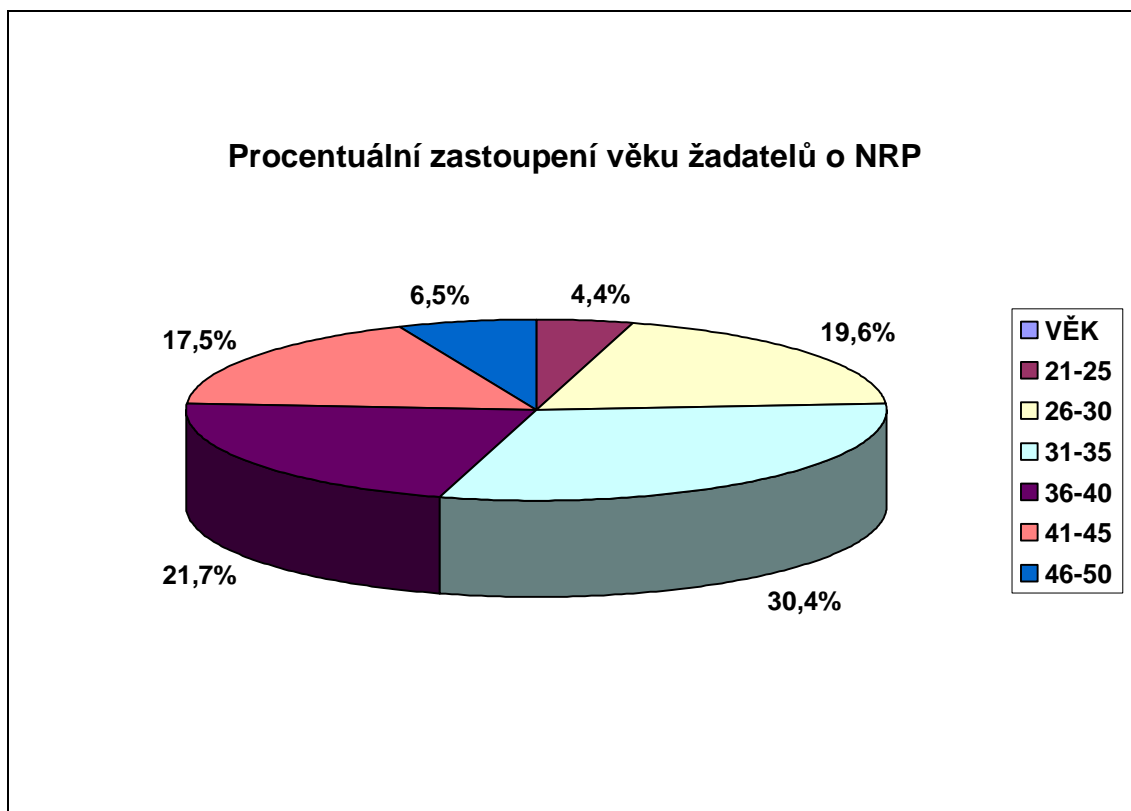
Tabulka č. 3: *Průměrný věk mužů – žadatelů v období 1.3.2006 – 31.12.2006*

Forma NRP	Věk							Průměrný věk celkem
	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 45	46 - 50	Průměrný věk	
adopce	0	3	4	3	4	1	37	37
PP	0	1	1	1	1	1	37,6	
A + PP	0	0	1	0	1	0	36,5	

Zdroj: vlastní výzkum

Průměrný věk žadatelů o NRP je celkem 35,3 let. Největší množství žadatelů o NRP (14 žadatelů) je ve věku 31 – 35 let, tato věková kategorie je zastoupena 30,4%, další skupina ve věku 36 – 40 let, zastoupená 10 žadateli, je vyčíslena 21,7%. V pořadí třetí nejpočetnější skupinu (9 žadatelů) tvořila věková kategorie 26 – 30 let s procentuální částkou 19,6%. Věk 41 – 45 let je zastoupen 8 žadateli (17,5%). Nejmenší skupiny žadatelů tvoří věkové zastoupení 46 – 50 let a 21 – 25 let, jejich procentuální zastoupení je 6,5% a 4,4% (viz graf č.1). Z hlediska věku lze sledovaný soubor žadatelů hodnotit jako poměrně široký.

Graf č.1: Procentuální zastoupení věku žadatelů v období 1.3.2006 – 31.12.2006

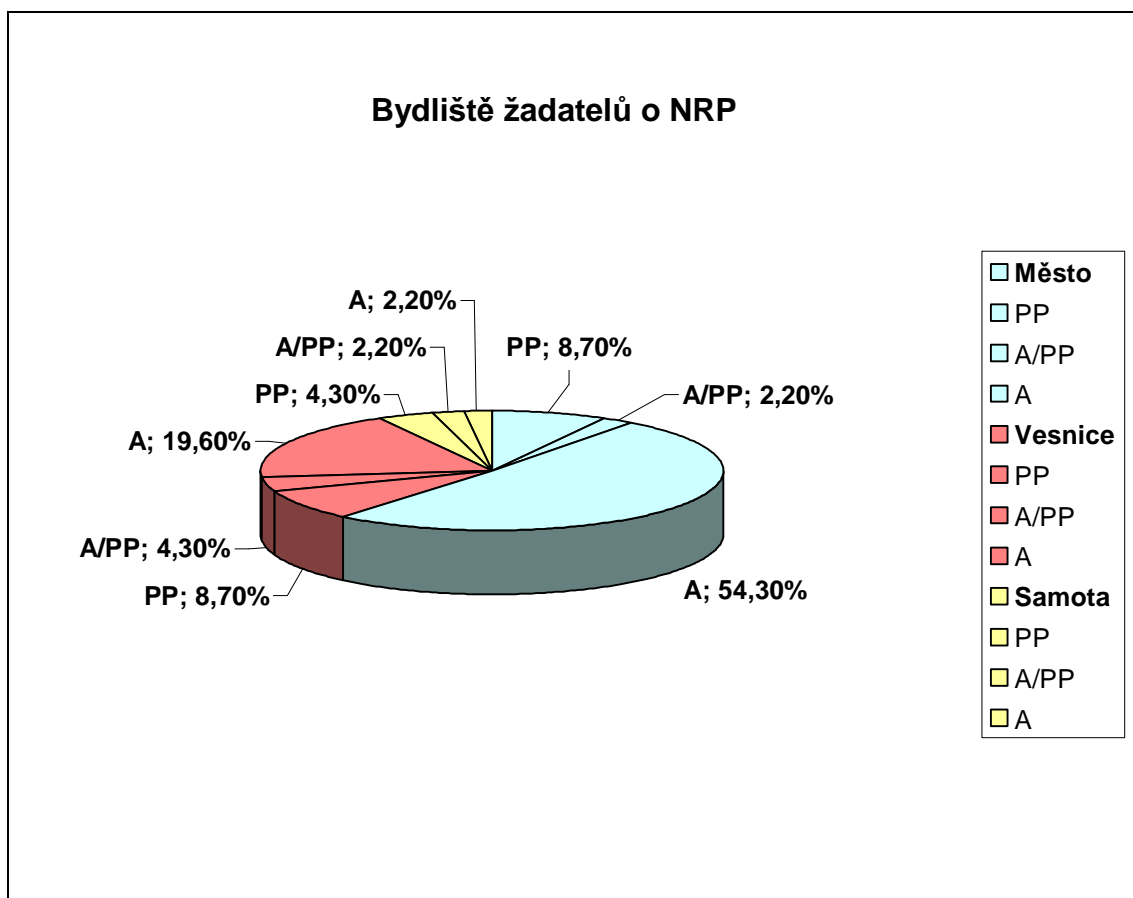

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.3. Bydliště žadatelů o NRP

V období od března do konce prosince 2006, kdy probíhal výzkum na Krajském úřadě v Českých Budějovicích, měli početní převahu žadatelé žijící ve městě, šlo o 14 mužů a 16 žen, tj. 65,2%. Méně početná skupina žadatelů – 26,1% má bydliště na vesnici. Jde o 6 mužů a 6 žen. 2 muži a 2 ženy uvedli jako své bydliště samotou, jejich procentuální zastoupení je 8,7% (graf č.2).

Graf č. 2: *Bydliště žadatelů o NRP*

Zdroj: vlastní výzkum

Žadatelů, kteří jsou ochotni přijmout romské dítě, je velmi málo. V období od 1.3.2006 do 31.12.2006 pouze 3 žadatelé, kteří žádali o osvojení či pěstounskou péči prvního dítěte, byli ochotni přijmout romské dítě. Z tohoto malého počtu 2 žadatelé (žadatel a žadatelka) bydleli ve městě a 1 žadatelka uvedla jako svoje bydliště vesnici. Bydliště žadatelů v daném období, kteří byli ochotni přijmout poloromské dítě, bylo početně vyrovnáno, 7x ve městě a 7x na vesnici. Ze žadatelů, kteří žádali o romské či poloromské dítě, tedy celkem 9 bydlelo ve městě a 8 uvedlo jako své bydliště vesnici (tabulka č.4).

Tabulka č. 4: *Bydliště žadatelů ochotných přijmout romské či poloromské dítě*

Bydliště	Žadatelé o romské dítě		Žadatelé o poloromské dítě		Celkem
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
Město	1	1	3	4	9
Vesnice	0	1	4	3	8
Samota	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.4. Děti v péči žadatelů o NRP

Z tabulky č.5 vyčteme, že největší počet žadatelů – 13 žen a 11 mužů, v době podání žádosti o náhradní rodinnou péči zatím doma žádné dítě neměli. Z celkového počtu 46 žadatelů jde o 52,2%. Ostatní žadatelé uvedli, že ve své domácnosti již nějaké dítě mají. Shodně 9 mužů a 9 žen vypovědělo, že již mají doma nějaké vlastní dítě. Osvojené dítě uvedli shodně 1 muž a 1 žena. Také pěstounská péče zaznamenala shodu u mužů a u žen, opět 1 muž a 1 žena. V některých případech jsou v rodinách děti pouze jednoho z partnerů. Manželovo děti v domácnosti uvedly 2 ženy. Také 2 muži udali, že již vychovávají děti, které jsou biologicky pouze manželky.

Romské dítě z počtu 24 žadatelek byly ochotny přijmout pouze 2 ženy. Jedna žena měla již vlastní dítě a také 3 děti v pěstounské péči. Druhá žena zatím doma žádné dítě neměla, ale byla ochotná přijmout dítě jakéhokoliv etnika, včetně romského. Možnost přijetí poloromského dítěte udalo v dotazníku 7 žen. Pouze 2 ženy zatím žádné dítě doma neměly, ostatních 5 žen uvedlo, že se již starají o vlastní děti, případně o děti manžela.

U mužů ochotných přijmout romské či poloromské dítě byla situace podobná jako u žen. Romské dítě byl ochoten přijmout pouze 1 muž, který se doma již staral o dítě manželky a 3 děti v pěstounské péči. V případě poloromských dětí je situace také téměř

stejná. 2 muži uvedli, že zatím doma nemají žádné dítě, ostatních 5 mužů již mělo doma shodně dvě vlastní děti.

Tabulka č. 5: Děti v péči žadatelů o NRP

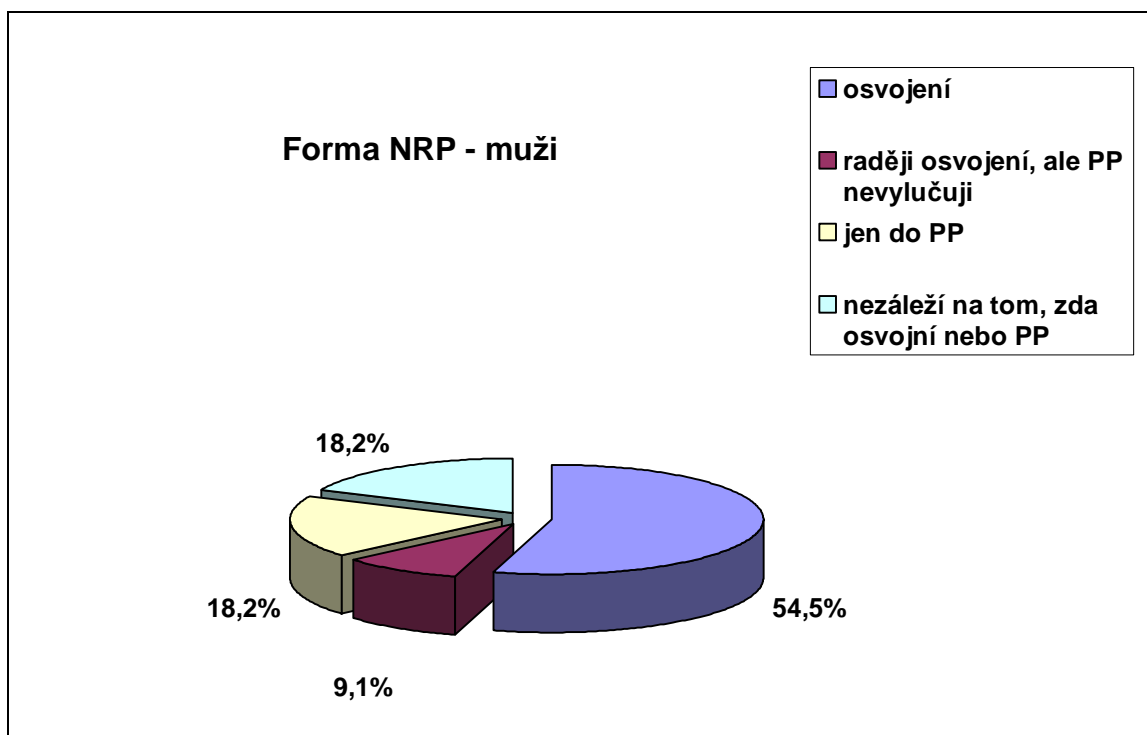
Děti v péči žadatelů	ženy	muži	%	Forma NRP		
				A	PP	A/PP
žádné	13	11	52,2	19	1	4
vlastní	9	9	39,1	11	7	0
osvojené	1	1	4,3	1	1	0
v PP	1	1	4,3	0	2	0
manžela/lky	2	2	8,7	2	2	0

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.5. Forma NRP

V otázce, kdy žadatelé odpovídali pouze sami za sebe, měli na výběr ze čtyřech možností. Pokud by záleželo pouze na nich, chtěli by dítě přijmout do osvojení, raději do osvojení, ale pěstounskou péči by úplně nevyloučili, jen do pěstounské péče, případně jim na formě NRP nezáleží. K této otázce se vyjádřili následovně. 12 mužů by zvolilo možnost přijmout dítě do osvojení, což je z celkového počtu mužů 54,5%. Dítě raději do osvojení, ale ne s úplným vyloučením pěstounské péče, zvolili 2 muži, tzn. 9,1%. Pěstounskou péči by upřednostnili 4 muži a dalším 4 mužům nezáleželo na formě NRP. Procentuálně to znamená 18,2% pro pěstounskou péči a také 18,2% pro ty, kterým na formě NRP nezáleželo (graf č.3).

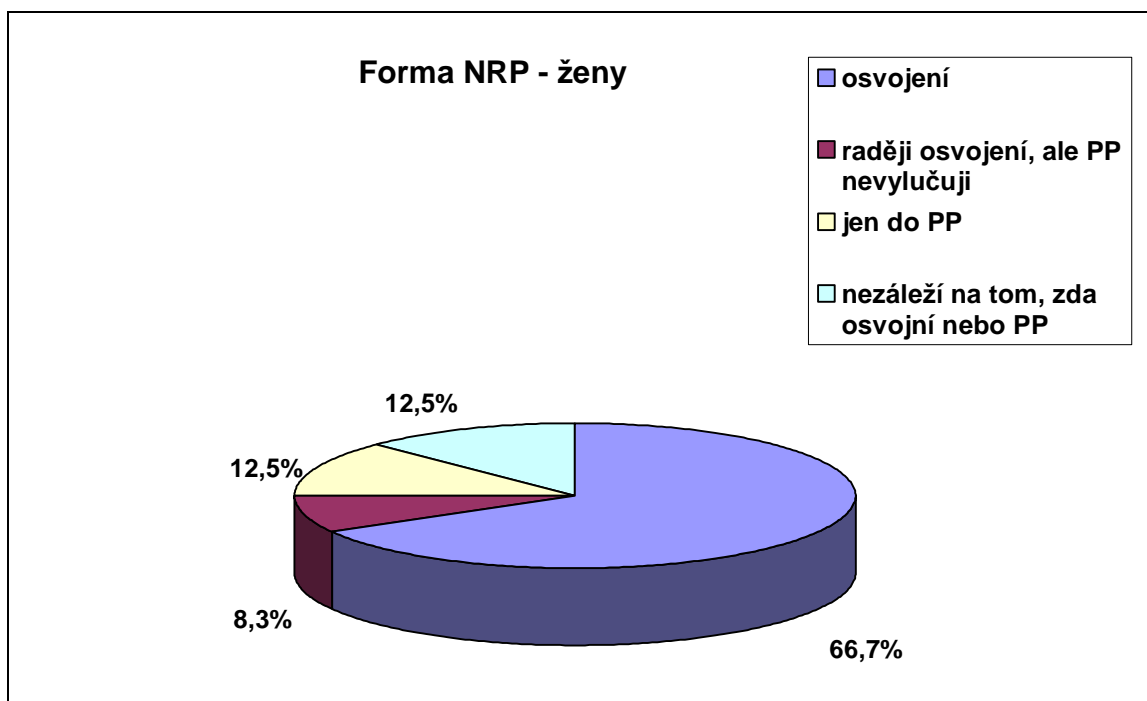
Graf č. 3: Procentuální zastoupení formy NRP bez ohledu na partnera - muži

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi žen na tuto otázku nám ukazuje graf č.4. 16 žen, tedy 66,7% by volilo osvojení uvažovaného dítěte. Další 2 ženy (8,3%) by raději volily osvojení, ale pěstounskou péči zcela nevyklučily. Shodně 3 ženy upřednostňovaly pěstounskou péči a dalším 3 ženám na formě NRP nezáleželo. Pro obě trojice žen to procentuálně znamená 12,5%.

Graf č.4: Procentuální zastoupení formy NRP bez ohledu na partnera - ženy

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka, která v dotazníku následovala, se týkala společného rozhodnutí partnerů. Z tabulky č.6 vyčteme, že v Jihočeském kraji v daném období formu osvojení zvolilo 15 mužů a 17 žen, což z celkového počtu 46 žadatelů znamená 69,6%. Dalších 10 žadatelů (21,7% z celkového počtu) zvolilo pěstounskou péči. Mezi tyto žadatele patřilo 5 žen a 5 mužů. 9,1% žen (2 ženy) a 8,3% mužů (2 muži) se rozhodlo pro osvojení i pěstounskou péči, z celkového počtu žadatelů to procentuálně znamená 8,7%.

Tabulka č. 6: *Společné rozhodnutí žadatelů – forma NRP*

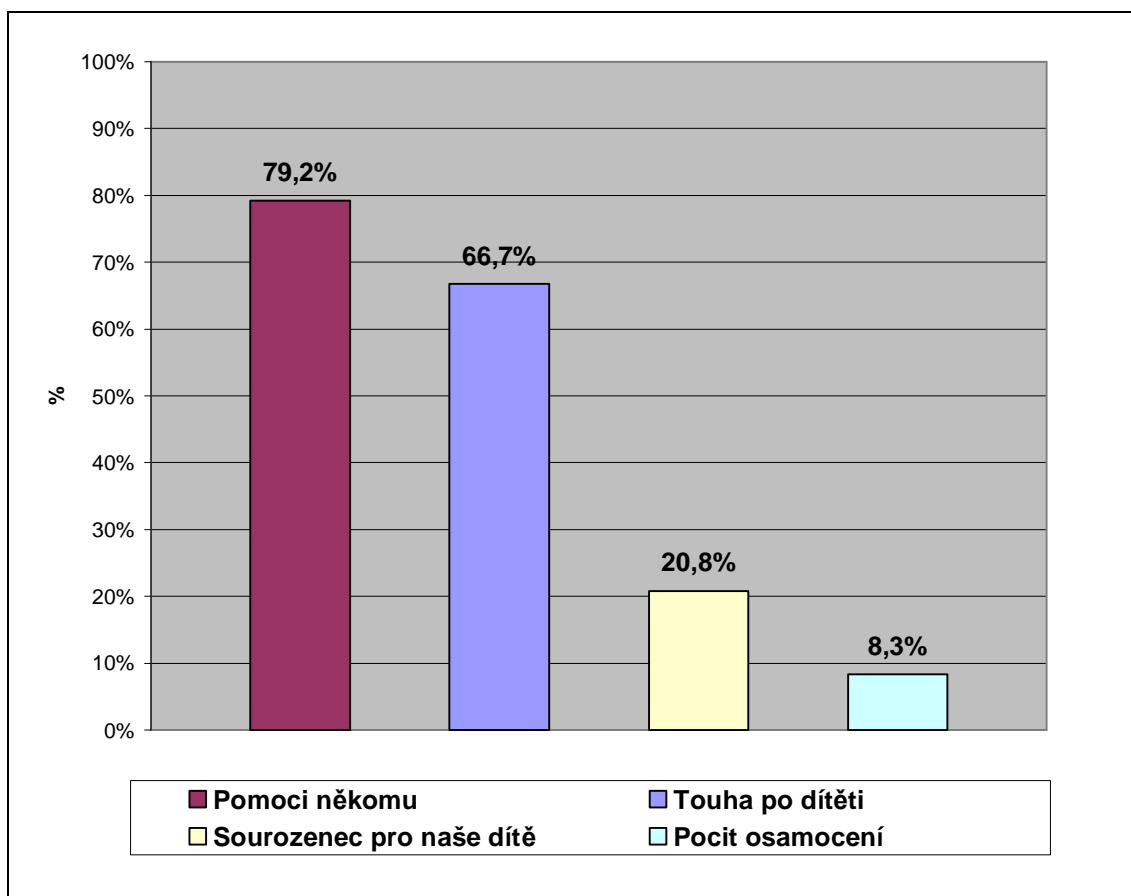
Forma NRP	Muži		Ženy		Žadatelé celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
A	15	68,20%	17	70,80%	32	69,60%
PP	5	22,70%	5	20,80%	10	21,70%
A +PP	2	9,10%	2	8,30%	4	8,70%

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.6. Motivace k přijetí dítěte

Graf č.5 nám ukazuje, jaká byla motivace žadatelek k přijetí uvažovaného dítěte do NRP. Nejvíce žen - 19 uvedlo jako svoji největší motivaci snahu někomu pomoci, z celkového počtu žen je to 79,2%. Pro 66,7% žen (16) byla motivací touha po dítěti. Motivem k přijetí dítěte pro 5 žen (20,8%) byla skutečnost, že tak získají sourozence ke svému dítěti. Pro 2 ženy (8,3%) byl motivem pocit osamocení. V této otázce se žadatelé měli možnost sami vyjádřit, celkem této možnosti využily 3 ženy. Dvě se shodly na tom, že cítí že mají co nabídnout, pro další byl silnou motivací strach z IVF a dalšího potratu.

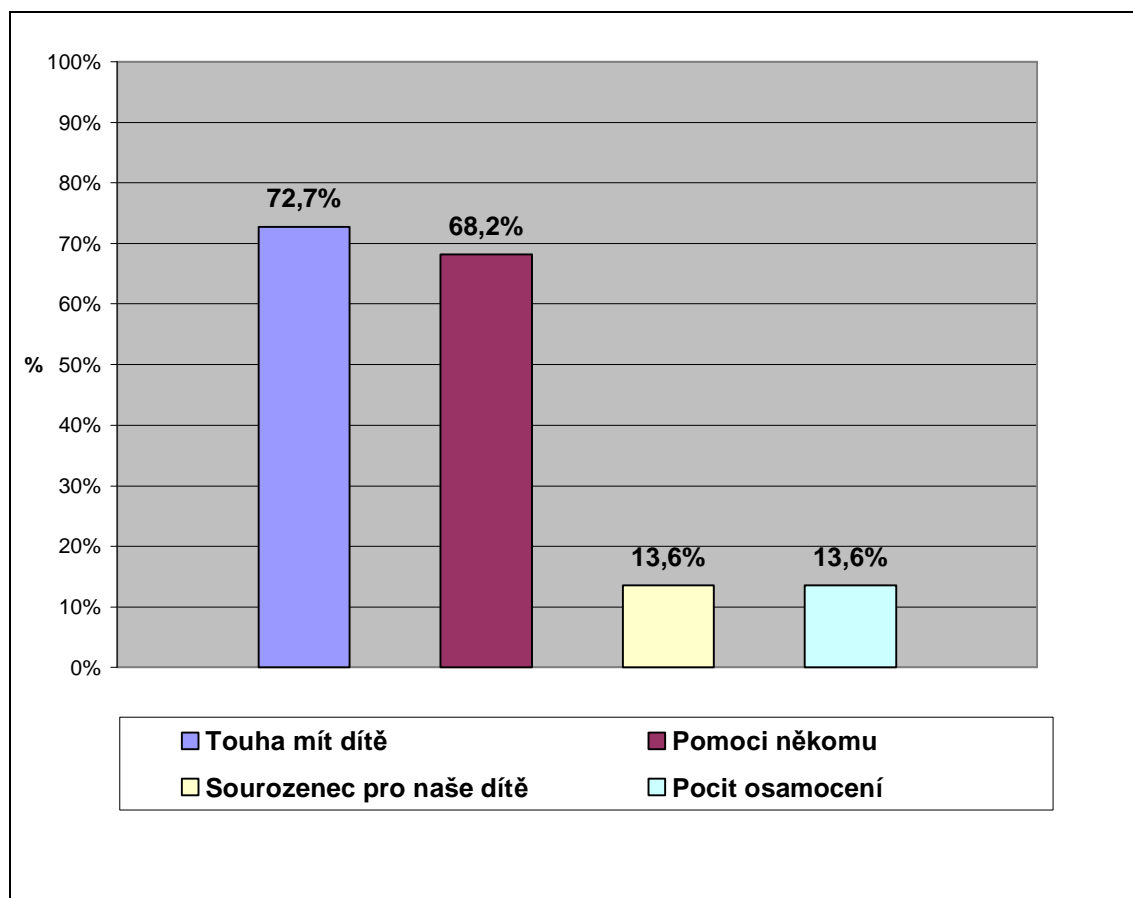
Graf č.5: Motivace žadatelek o NRP k přijetí dítěte

Zdroj: vlastní výzkum

Na prvním místě v motivaci u mužů byla touha mít dítě. Tuto variantu udalo 16 mužů, což je z celkového počtu 22 mužů 72,7% (graf č.6). 68,2% mužů (15) by chtělo někomu pomoci. 3 muži (13,6%) by si přáli sourozence pro své dítě a také 3 muži (13,6%) udávají jako svoji motivaci pocit osamocení. Dva muži využili možnosti vyjádřit se vlastními slovy. Pro jednoho bylo motivací k žádosti o osvojení dítěte to, že nemohou mít vlastní dítě. Druhý muž, který se rozhodl pro osvojení i pěstounskou péči, vyjádřil jako svoji největší motivaci pocit osamocení a nenaplnění života.

Graf č.6: *Motivace žadatelů o NRP – mužů k přijetí dítěte*

Zdroj: vlastní výzkum

4.2. Představy o dítěti obecného rázu

4.2.1. Počet uvažovaných dětí

Tabulka č.7 nám ukazuje jaké představy žadatelů o počtu dětí, které uvažovali přijmout do své péče, měli žadatelé v období od začátku března do konce prosince 2006. Možnost přijmout do své péče jedno dítě zvolilo 20 mužů a 22 žen, tj. 91,3% z celkového počtu žadatelů o NRP. 5 mužů a 5 žen (21,7% z celkového počtu žadatelů) připustilo možnost přijetí dvojčat. 26,1% žadatelů (6 mužů a 6 žen) by přivítalo i přijetí

sourozenecké dvojice. Sourozence 3 a více byli ochotni přijmout 2 žadatelé (1 muž a 1 žena), tj. 4,3%.

Z pohledu zvolené formy NRP budoucí osvojitelé (32 žadatelů) ve 30 případech zvolili možnost přijmout do své péče jedno dítě, 10 žadatelů o osvojení by uvítalo i dvojčata a 9 žadatelů zvolilo i možnost sourozenecké dvojice. Žadatelé, kteří si zvolili jako formu NRP osvojení i pěstounskou péči (4 žadatelé), ve 3 případech udali možnost jednoho dítěte a ve 2 případech připustili možnost sourozenecké dvojice. Žadatelé o pěstounskou péči (10 žadatelů) v 8 případech žádali o svěření do péče jednoho dítěte, 1 žadatel připustil možnost sourozenecké dvojice a 2 žadatelé o pěstounskou péči zvolili sourozence 3 a více.

Tabulka č.7: Představy žadatelů o počtu přijatých dětí

Počet dětí	Muži	Ženy	Celkem v %	Forma NRP		
				A	PP	A+PP
Jedno dítě	20	22	91,3	30	8	3
Dvojčata	5	5	21,7	10	0	0
Sourozenecká dvojice	6	6	26,1	9	1	2
Sourozenci 3 a více	1	1	4,3	0	2	0

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.2. Věk dítěte

Požadovaný věk dítěte a formu NRP přibližuje tabulka č.8. Největší procentuální zastoupení tvoří žadatelé o dítě do tří let. Jde o 14 žadatelů, tedy 30,4% z celkového počtu. Převládající většinu tvoří v této skupině žadatelé o osvojení – 11 žadatelů, 23,9%. Procentuální zastoupení 6,5% je u žadatelů o pěstounskou péči (3 žadatelé).

Dítě do jednoho roku si přálo 13 žadatelů o osvojení, tedy 28,3% z celkového počtu žadatelů.

Shodně 28,3% tvoří žadatelé o dítě do šesti let. Tato skupina žadatelů se však dělí na 7 žadatelů o osvojení (15,2%), 4 žadatele o pěstounskou péči (8,7%) a 2 žadatele obojí formy (4,3%).

Další dvě věkové skupiny – děti do deseti let a děti nad deset let, tvoří shodně po 6,5% z celkového počtu žadatelů.

Ze všech žadatelů zařazených do evidence NRP je nejvíce žadatelů o osvojení (69,6%). Největší procentuální zastoupení žadatelů o osvojení má věková skupina do jednoho roku – 40,6% z jejich celkového počtu. Na druhém místě je věková skupina do tří let s 34,4% z počtu žadatelů o osvojení.

Nejpočetnější skupina žadatelů o pěstounskou péči a o obojí formu je shodně věková skupina od čtyř do šesti let. Procentuální zastoupení u žadatelů o pěstounskou péči je 40% z počtu žadatelů o PP, 2 žadatelé o obojí formu činí 50% z jejich celkového počtu.

Tabulka č.8: *Požadovaný věk dítěte*

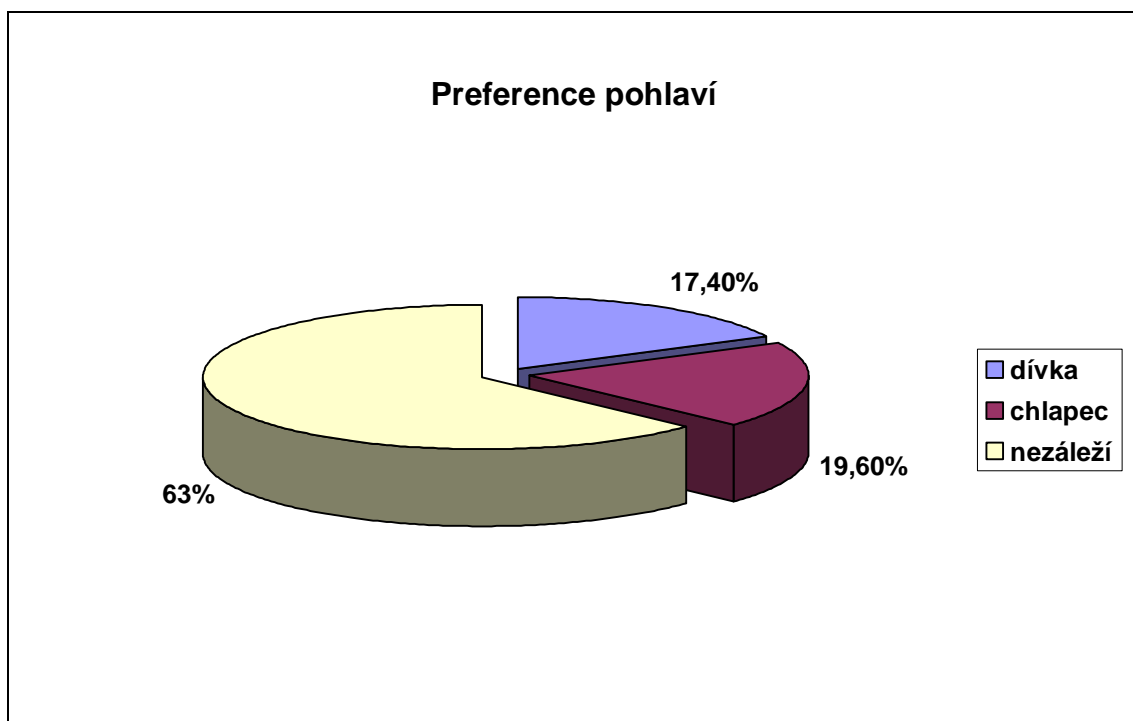
Věk	Forma NRP			Celkem	
	A	PP	A + PP	Počet	%
do 1 roku	13	0	0	13	28,3
2 - 3	11	3	0	14	30,4
4 - 6	7	4	2	13	28,3
7 - 10	1	1	1	3	6,5
10 a více	0	2	1	3	6,5
Zastoupení	32	10	4	46	100
%	69,6	21,7	8,7	100	-

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.3. Pohlaví dítěte

Představy žadatelů o pohlaví uvažovaného dítěte nám ukazuje graf č.7. Celkem 5 žen a 3 muži by si přáli osvojit či přijmout do pěstounské péče dívku, tj. 17,4% z celkového počtu žadatelů. 19,6% žadatelů – 5 žen a 4 muži by si přáli přijmout chlapce. Na pohlaví uvažovaného dítěte nezáleželo 14 ženám a 15 mužům, což z celkového počtu žadatelů činilo 63%.

Graf č.7: *Preference pohlaví u žadatelů o NRP*

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.4. *Možnost zdravotních problémů*

Tabulka č.9 udává představy žadatelů o únosných zdravotních problémech dítěte, které by rádi přijali. Dotaz zněl, zda žadatelé uvažují o přijetí dítěte s určitými zdravotními problémy, kterému je třeba věnovat zvýšená péče. Odpověď ANO označili 3 muži a 3 ženy, tj. 13,0% z celkového počtu žadatelů. Další možností byla kladná odpověď, pokud půjde o léčitelné onemocnění (př. časté záněty průdušek). Tuto variantu zvolilo 6 mužů a 4 ženy, což procentuálně činí 21,7% z celkového počtu žadatelů. Kladnou odpověď, pokud se to bude týkat lehčích, běžně se vyskytujících onemocnění (př. alergie, lehčí zraková vada) označilo 9 mužů a 4 ženy (28,3%). Současně léčitelné onemocnění i lehčích, běžně se vyskytujících onemocnění připustili 2 muži a 11 žen, tj. 28,3%. Souhrnně se tedy dá říci, že možnost určitých zdravotních problémů připustilo 91,3% žadatelů o NRP. 6,5% žadatelů (3 ženy) odpověděly negativně, tzn. že o dítěti se zdravotními problémy vůbec neuvažují. Jeden žadatel (2,2%) dopsal, že neví.

Tabulka č.9: *Přijatelnost zdravotních problémů uvažovaného dítěte u žadatelů o NRP*

Zdravotní problémy	Muži	Ženy	Žadatelé celkem v %	
Ano	3	3	13	91,3
Ano, léčitelné	6	4	21,7	
Ano, lehčí	9	4	28,3	
Léčitelné + lehčí	2	11	28,3	
Ne	0	3	6,5	6,5
Nevím	1	0	2,2	2,2

Zdroj: vlastní výzkum

4.3. Tolerance vůči etniku dítěte

4.3.1. Přijetí dítěte romského etnika bez ohledu na partnera

Otázka zněla, zda by žadatel/ka přijal/a dítě romského etnika (romské po obou rodičích). Z tabulky č.10 je patrné, že pouze 1 žena (2,2%) se vyjádřila ROZHODNĚ ANO a 2 muži a 2 ženy (8,7%) odpověděli ANO. Odpověď NE označilo 13 mužů a 17 žen, tj.65,2% z celkového počtu žadatelů. ROZHODNĚ NE pro romské etnikum odpovědělo 6 mužů a 4 ženy, což činí 21,7%. 1 muž odpověděl, že neví (2,2%). Z tabulky tedy vyplývá, že bez ohledu na partnera by 10,9% žadatelů přijalo romské dítě a 86,9% by přijetí romského dítěte odmítlo.

Tabulka č.10: Tolerance k přijetí dítěte romského etnika

Romské etnikum	Muži	Ženy	Celkem %	A		PP		A + PP	
				počet	%	počet	%	počet	%
Rozhodně ano	0	1	2,2	1	3,1	0	0	0	0
Ano	2	2	8,7	2	6,3	2	20	0	0
Ne	13	17	65,2	19	59,4	8	80	3	75
Rozhodně ne	6	4	21,7	10	31,2	0	0	0	0
Nevím	1	0	2,2	0	0	0	0	1	25

Zdroj: vlastní výzkum

4.3.2. Přijetí poloromského etnika bez ohledu na partnera

Poloromské etnikum znamená, že pouze jeden z rodičů dítěte je Rom či polorom. Při odpovědích, zda by přijali dítě poloromského etnika, byli žadatelé o něco shovívavější (tabulka č.11). ANO odpověděli 3 muži a 6 žen, jejich procentuální zastoupení je 19,6% z celkového počtu žadatelů. Přijmout dítě poloromského etnika, pokud to na něm nebude moc „vidět“, je ochotno celkem 28,3% žadatelů, konkrétně jde o 7 mužů a 6 žen. 15,2% žadatelů (2 muži a 5 žen) by bez ohledu na partnera přijalo poloromské dítě, na kterém by jeho etnikum nebylo vůbec „vidět“. Přijetí poloromského dítěte nepřipadá v úvahu u 9 mužů a 7 žen, což procentuálně znamená 34,8% z celkového počtu žadatelů. 1 muž odpověděl opět, že neví. Souhrnně řečeno, určitá tolerance k poloromskému etniku je u 63,1% respondentů.

Tabulka č.11: Tolerance k přijetí dítěte poloromského etnika

Poloromské etnikum	Muži	Ženy	Celkem %	A		PP		A + PP	
				počet	%	počet	%	počet	%
Ano	3	6	19,6	5	15,6	4	40,0	0	0,0
Ano, pokud to nebude „moc vidět“	7	6	28,3	9	28,1	2	20,0	2	50,0
Ano, pokud to nebude „vůbec vidět“	2	5	15,2	6	18,8	1	10,0	0	0,0
Ne	9	7	34,8	12	37,5	3	30,0	1	25,0
Nevím	1	0	2,2	0	0	0	0	1	25,0

Zdroj: vlastní výzkum

4.3.3. Přijetí dítěte jiného etnika bez partnera

Přijmout do osvojení či pěstounské péče dítě jiného etnika by bez ohledu na partnera bylo ochotno 9 respondentů (4 muži a 5 žen), procentuálně to činí 19,6% z celkového počtu žadatelů. 21,7% žadatelů, tj. 5 mužů a 5 žen, by dítě jiného etnika přijalo v případě, že to na něm nebude moc „vidět“. Proti přijetí takového dítěte se vyjádřilo 13 mužů a 14 žen (58,7%). Z tabulky č. 12 je také zřejmé procentuální zastoupení

žadatelů vzhledem k jejich toleranci k přijetí jiného etnika a počtu žadatelů za danou formu NRP.

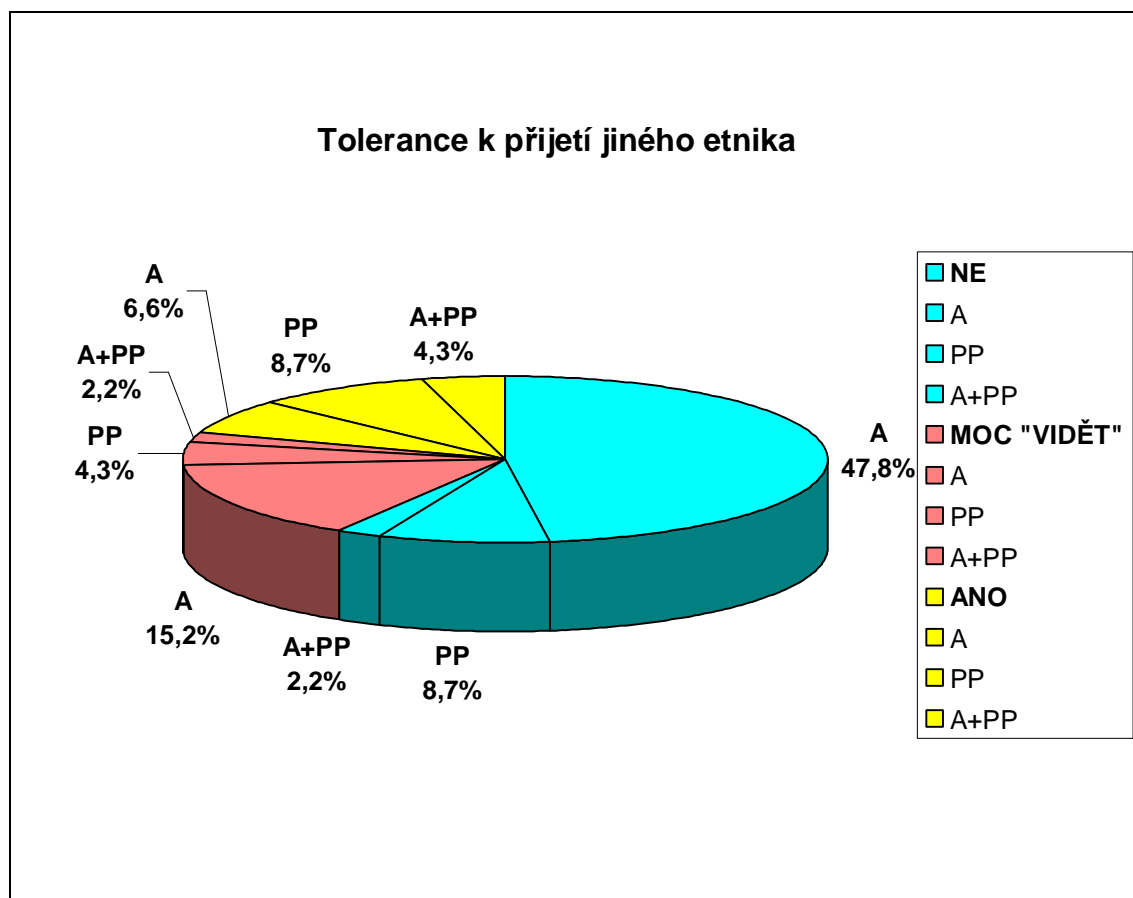
Tabulka č.12: *Přijetí dítěte jiného etnika*

Jiné etnikum	Muži	Ženy	Celkem %	A		PP		A + PP	
				počet	%	počet	%	počet	%
Ano	4	5	19,6	3	9,4	4	40	2	50
Ano, pokud to nebude „moc vidět“	5	5	21,7	7	21,9	2	20	1	25
Ne	13	14	58,7	22	68,7	4	40	1	25

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu č.8 je patrné, že určitá možnost přijetí dítěte jiného etnika je u 41,3% z celkového počtu žadatelů. Proti přijetí takového dítěte bylo 58,7% žadatelů. Na podotázku jaké etnikum by žadatelé byli ochotni přijmout, respondenti ve 4 případech volili vietnamské etnikum, ve 2 černošské etnikum.

Graf č.8: Tolerance k přijetí dítěte jiného etnika

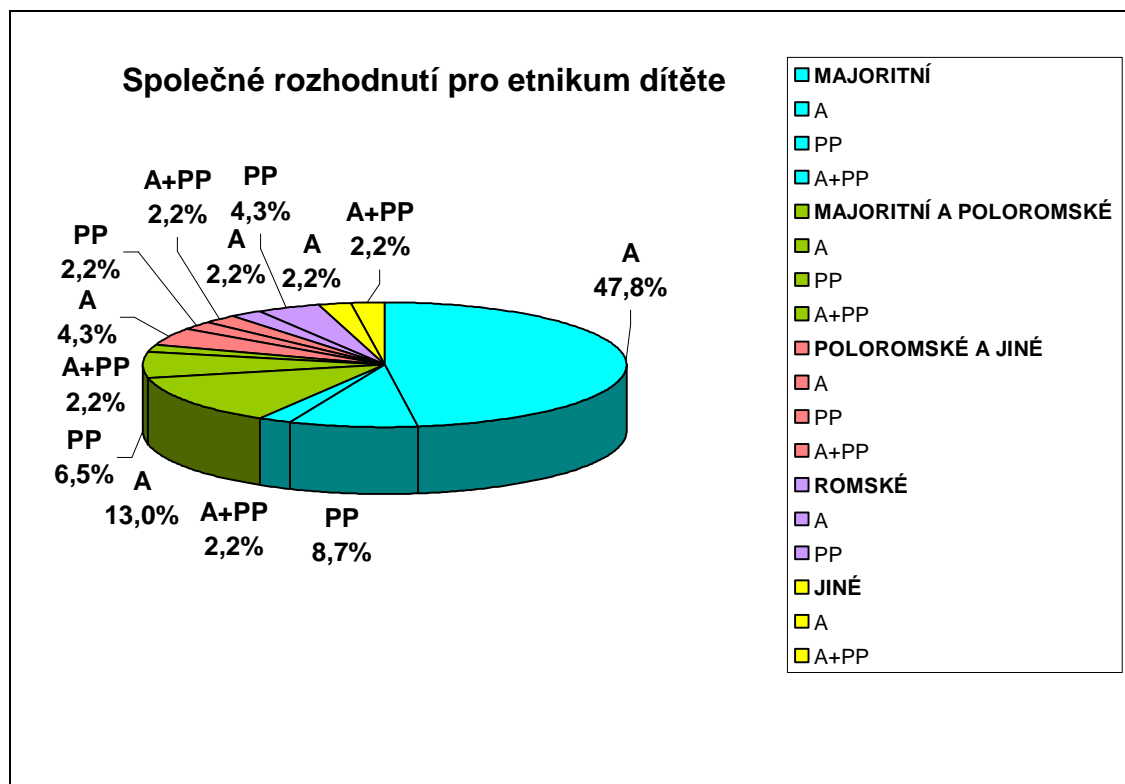
Zdroj: vlastní výzkum

4.3.4. Společné rozhodnutí pro etnikum dítěte

Z grafu č.9 je možné vysledovat, kolik žadatelů o NRP je ochotno přijmout dítě jiného etnika. Zároveň je zde patrné, o jakou formu náhradní rodinné péče se jedná, včetně procentuálního vyčíslení. Nadpoloviční většina 27 žadatelů (58,7%) si přeje dítě většinového etnika – 22 žadatelů o osvojení (47,8%), 4 žadatelé o pěstounskou péči (8,7%) a 1 žadatel, který žádal o obojí formu (2,2%). Kromě představy dětí majoritní populace se 21,7%, tj. 10 budoucích rodičů, vyjádřilo kladně k případnému přijetí dítěte poloromského etnika. Tato skupina se dělí na 6 osvojitelů (13%), 3 pěstouny (6,5%) a 1 žadatele o obojí formu (2,2%). 8,7% žadatelů o NRP by tolerovalo přijetí poloromského i jiného etnika. 4,3% žadatelů z této skupiny jsou osvojitelé, 2,2% náleží souhlasně pěstounské péči i žadatelům o obojí formu. O romské dítě projevil zájem 1 žadatel o

osvojení (2,2%) a 2 žadatelé o pěstounskou péči (4,3%). 1 žadatel o osvojení a 1 žadatel o obojí formu si přáli dítě jiného etnika. Dohromady tvořili 4,4% z celkového počtu žadatelů o NRP.

Graf č.9: Společné rozhodnutí žadatelů o etniku dítěte

Zdroj: vlastní výzkum

4.4. Obavy žadatelů o NRP

4.4.1. Vnímání více etnik v jedné rodině jako problém

Více etnik v rámci jedné rodiny představuje problém pro 17 žadatelů – 8 mužů a 9 žen, což procentuálně představuje 37% z celkového počtu žadatelů (tabulka č.13). 2 ženy se vyjádřily k této otázce, že neví (4,3%). 3 žadatelé udali, že za největší problém považují rozdílný temperament a kulturu. 58,7% žadatelů (14 mužů a 13 žen) však v prolínání etnik v rámci rodiny nespatřuje problém.

Pokud se na tuto otázku podíváme z pohledu zvolené formy NRP, tak za problém považuje více etnik v jedné rodině 12 žadatelů o osvojení (37,5% z žadatelů o osvojení) a 5 žadatelů o pěstounskou péči (50% žadatelů o PP). Žadatelé o obojí formu NRP ve 100% problém v míchání etnik v rámci jedné rodiny nevidí. Za problém to také nepovažuje 19 žadatelů o osvojení (59,4% z osvojení) a 4 žadatelé o pěstounskou péči (40% z pěstounské péče). 1 žadatelka o osvojení a 1 žadatelka o pěstounskou péči se vyjádřily, že neví.

Tabulka č.13: *Vnímání více etnik v rámci jedné rodiny jako problém*

Etnikum jako problém	Muži	Ženy	Celkem %	A		PP		A + PP	
				počet	%	počet	%	počet	%
Ano	8	9	37	12	37,5	5	50	0	0
Ne	14	13	58,7	19	59,4	4	40	4	100
Nevím	0	2	4,3	1	3,1	1	10	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

4.4.2. *Obavy z přijetí romského či poloromského dítěte*

Tabulka č.14 udává, zda mají žadatelé o NRP nějaké obavy z přijetí dítěte romského či poloromského původu. Je z ní patrné, jak tento problém vnímají ženy a muži i rozdíly mezi žadateli podle formy NRP. Z celkového počtu žadatelů 41,3% má z přijetí romského či poloromského dítěte obavy. 32,6% se přiklonilo k odpovědi SPÍŠE ANO, 19,6% tvrdilo SPÍŠE NE a 6,5% odpovědělo, že obavy nemá.

Při rozdělení žadatelů podle formy NRP, o kterou v daném období žádali, 43,8% z žadatelů o osvojení potvrdilo své obavy z přijetí tohoto dítěte a 37,5% se přiklonilo k odpovědi SPÍŠE ANO. Odpověď SPÍŠE NE označili 4 žadatelé o osvojení (12,5%) a 2 žadatelé odpověděli NE (6,3%). Co se týká odpovědí žadatelů o pěstounskou péči na

tuto otázku, 30% jich odpovědělo, že z přijetí romského či poloromského dítěte mají obavy, 50% však obavy spíše nemá. Shodně po 10% získaly odpovědi SPÍŠE ANO a NE. Po 50% získaly odpovědi ANO a SPÍŠE ANO žadatelů o obě formy NRP. V podotázce měli respondenti seřadit své obavy čísly od 1 do 7, přičemž číslem 1 měla být označena ta okolnost, které se obávají nejvíce. V případě ještě jiných obav měli žadatelé prostor k jejich doplnění vlastními slovy. Pouze 9 žadatelů však na tuto podotázku odpovědělo. Z jejich odpovědí vyplynulo, že největší obavy mají z vlivu genů, pro 7 žadatelů byla tato obava na prvním místě. Na druhém místě se tyto žadatelé nejvíce obávají problémů s vrstevníky a hned poté problémů ve škole. Období puberty a s tímto věkem související problémy zařadili respondenti na čtvrté místo v pořadí. Až na páté místo zařadily žadatelé obavy z barvy pleti. Čeho se obávají nejméně je negativní přijetí širší rodiny a okolí.

Tabulka č.14: *Obavy z přijetí romského či poloromského dítěte*

Obavy	Muži	Ženy	Celkem %	A		PP		A + PP	
				počet	%	počet	%	počet	%
Ano	8	11	41,3	14	43,8	3	30	2	50
Spíše ano	7	8	32,6	12	37,5	1	10	2	50
Spíše ne	5	4	19,6	4	12,5	5	50	0	0
Ne	2	1	6,5	2	6,3	1	10	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

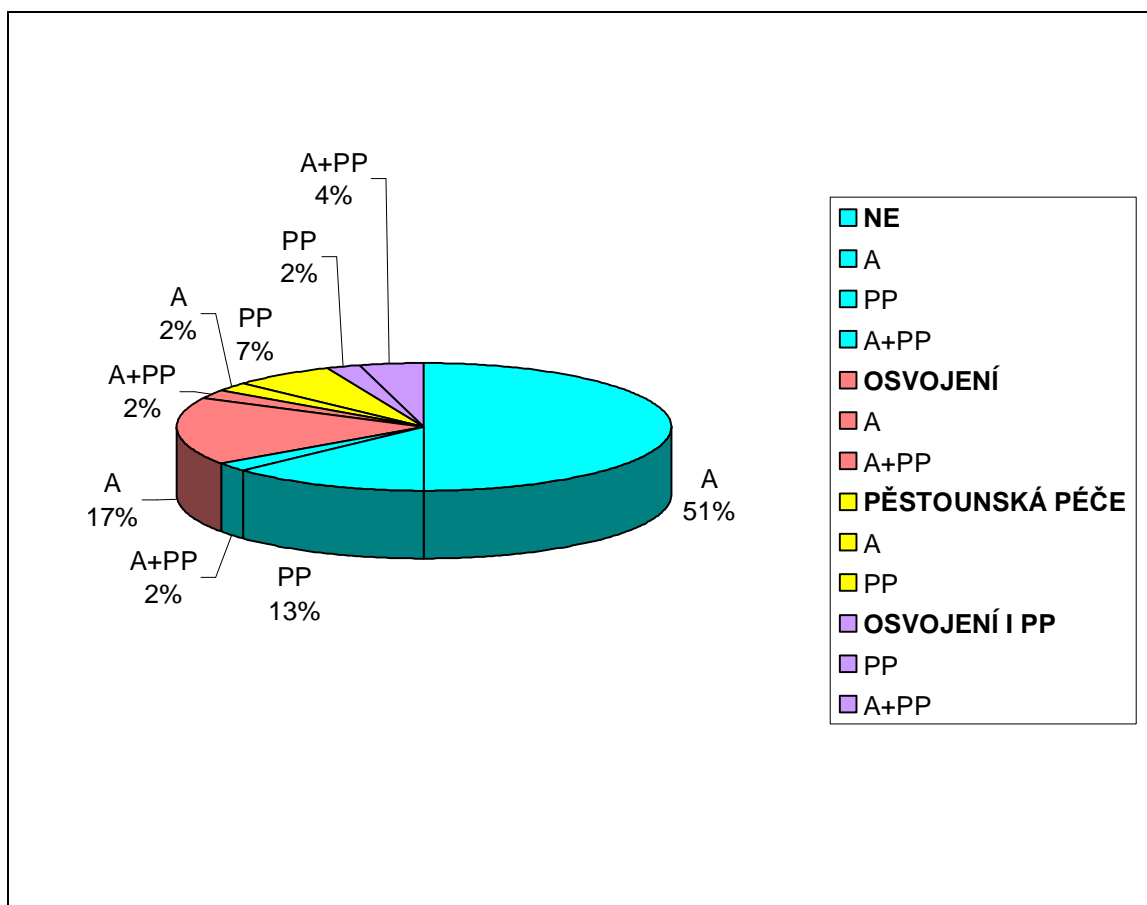
4.4.3. Znají žadatelé někoho, kdo si osvojil nebo má v pěstounské péči romské či poloromské dítě?

Odpovědi na tuto otázku nám zobrazuje graf č.10. Celkem 65,2% žadatelů odpovědělo, že nikoho takového nezná, podílově to znamená 50% žadatelů o osvojení (23), 13% žadatelů o pěstounskou péči (6) a zbývajících 2,2% připadá na žadatele o obojí formu NRP (1). Žadatelů, kteří uvedli, že ví o někom, kdo přijal dítě do osvojení, bylo celkem 9 (19,6%) – 8 žadatelů o osvojení (17,4%) a 1 žadatel o obojí formu (2,2%). 8,7% žadatelů odpovědělo, že již zná někoho, kdo má svěřené dítě v pěstounské péči. Těmito žadateli byli 3 žadatelé o pěstounskou péči (6,5%) a 1 žadatel o osvojení (2,2%). Žadatelé, kteří v době vyplňování dotazníku již věděli ve svém okolí o osvojení i pěstounské péči, mají procentuální zastoupení 6,5%, tj. 1 žadatel o pěstounskou péči (2,2%) a 2 žadatelé o obojí formu (4,3%).

K těmto procentuálním výpočtům považuji za nutné ještě dodat, že žadatelé o pěstounskou péči (6 žadatelů), kteří se v dotazníku vyjádřili, že neznají nikoho, kdo by osvojil nebo přijal dítě do pěstounské péče, žádali o svěřením do pěstounské péče prvního dítěte.

Graf č.10: Znají žadatelé adoptivní či pěstounské rodiny s romským nebo poloromským dítětem?

Zdroj: vlastní výzkum

4.4.4. Zkušenosti s romskými nebo poloromskými dětmi

Na dotaz, zda mají žadatelé nějaké zkušenosti s romskými či poloromskými dětmi, odpověděli následovně. Z celkového počtu 46 žadatelů o NRP odpovědělo 45,7% (21 žadatelů), že žádné zkušenosti nemá. Oproti tomu 25 žadatelů (54,3%) určité zkušenosti přiznává. Velmi stručně odpovědělo 6 žadatelů o osvojení (18,8% budoucích osvojitelů), své zkušenosti považují za negativní, více své poznatky nerozváděli. 2 žadatelé uvedli své zkušenosti z vlastní rodiny – 1 žadatel o osvojení a 1 žadatel o pěstounskou péči. 37% žadatelů z celkového počtu, což čítá 17 žadatelů udalo, že

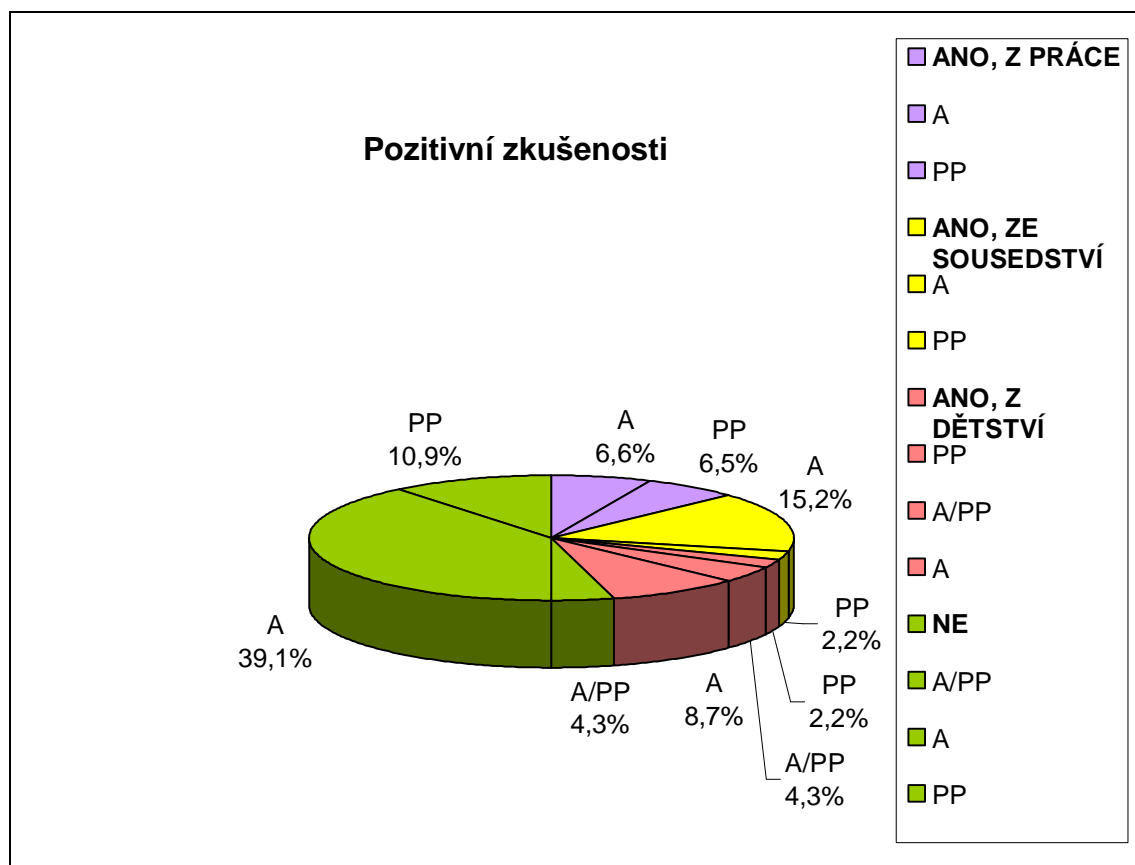
s romskými či poloromskými dětmi má určité zkušenosti, a to převážně z dětství, popř. později z práce či okolí. Tito žadatelé své zkušenosti nehodnotili ani kladně ani záporně.

4.4.5. Pozitivní zkušenosti s Romy

Graf č. 11 udává, jak na tom byli žadatelé o NRP s pozitivními zkušenostmi s Romy. Z celkového počtu 46 žadatelů jich 25 (54,3%) odpovědělo, že žádné pozitivní zkušenosti nemají. Z těchto 25 žadatelů bylo 18 žadatelů o osvojení (39,1%), 5 žadatelů o pěstounskou péči (10,7%) a 2 žadatelé o obojí formu (4,3%).

Určité pozitivní zkušenosti s Romy připustilo 21 žadatelů, tj. 45,7% z celkového počtu. Kladné zkušenosti z dětství mělo 7 žadatelů (15,2%), z práce 6 žadatelů (13,1%) a v sousedství dobře vychází s Romy 8 žadatelů (17,4%). Pokud jde o formu NRP u těchto žadatelů, procentuální vyčíslení vychází následovně: 30,5% žadatelů o osvojení, 10,9% žadatelů o pěstounskou péči a 4,3% žadatelů o obojí formu NRP.

Graf č.11: *Pozitivní zkušenosti s Romy*

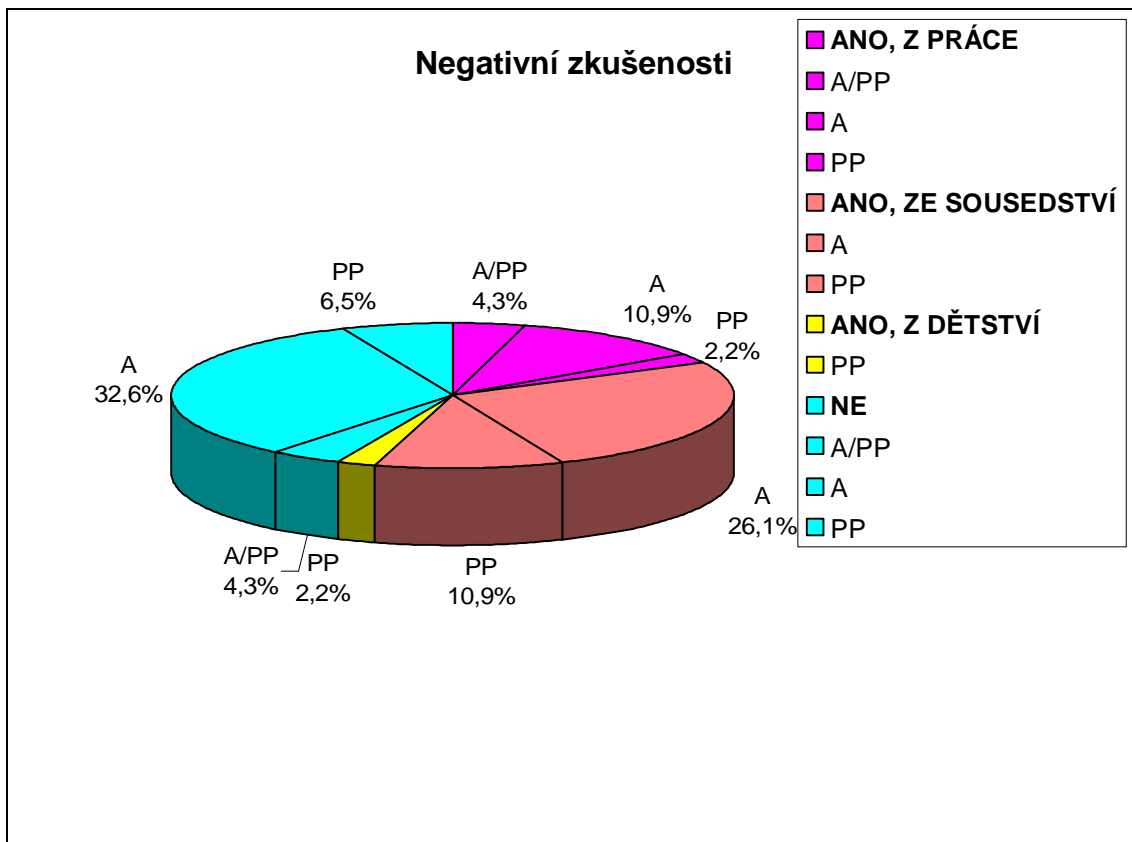

Zdroj: vlastní výzkum

4.4.6. *Negativní zkušenosti s Romy*

Při pohledu na graf č. 12 je patrné, že nadpoloviční většina 26 žadatelů (56,5%) má negativní zkušenosti s Romy. 1 žadatel o pěstounskou péči (2,2%) vzpomněl na negativní zkušenosti z dětství. Procentuální převahu však měly zkušenosti s Romy ze sousedství, ty potvrdilo 17 žadatelů, tj. 36,9% z celkového počtu. Mezi tyto žadatele patří 5 žadatelů o pěstounskou péči (10,9%) a 12 žadatelů o osvojení (26,0%). Jako nejčastější problémy při soužití uváděli shodně nepořádek, hluk, krádeže a násilnictví. Problémy v práci s Romy poznalo 17,4% žadatelů, tj. 1 žadatel o pěstounskou péči (2,2%), 2 žadatelé o obojí formu (4,3%) a 5 žadatelů o osvojení (10,9%). Za největší problém v práci považují tito žadatelé nespolehlivost a neukázněnost Romů.

Graf č.12: Negativní zkušenosti s Romy

Zdroj: vlastní výzkum

5. DISKUSE

V České republice je mnoho, zejména sociálně osiřelých dětí, které nemohou z různých důvodů vyrůstat ve vlastních rodinách. Současně existuje také mnoho rodin, které nemohou mít vlastní děti, nebo jsou schopny a ochotny věnovat péči a lásku více dětem než pouze vlastním.(2)

V roce 2006 bylo v Jihočeském kraji z celkového počtu 64 žádostí o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny dítěte 39 žádostí o osvojení či pěstounskou péči prvního dítěte. 25 žádostí bylo o druhé či další dítě. Z celkového počtu bylo 47 žádostí o osvojení, 16 o pěstounskou péči a 1 o obě formy. (47)

Ve své práci jsem se zaměřila na žadatele o osvojení a pěstounskou péči prvního dítěte, kteří byli v období od 1.3. 2006 do 31.12. 2006 psychologicky vyšetřeni na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte, odboru sociálních věcí ve zdravotnictví Krajského úřadu Jihočeského kraje, a to především na jejich ochotu přijmout romské dítě, případně dítě poloromské.

Soubor respondentů, tedy žadatelů o náhradní rodinnou péči, kteří žádali o první dítě, tvořilo 24 žen a 22 mužů, nebo-li 22 manželských párů a 2 samožadatelky (viz tabulka č.1).

Ve sledovaném období byl průměrný věk žadatelů (mužů i žen) 35,3 let. Nejvíce byla zastoupena věková kategorie 31- 35 let s procentuálním vyčíslením 30,4%. Tato věková kategorie měla největší početní zastoupení u mužů i u žen. U mužů měla stejné procentuální zastoupení také věková kategorie 41 – 45 let. Průměrný věk žen dosahoval 33,7 let, u mužů pak 37 let.

Nejmladší žadatelkou byla 24letá žena žádající o osvojení. Nejstaršími žadateli pak byli muž a žena ve věku 49 let, kteří žádali o osvojení. Oba dva udali, že již mají doma 3 vlastní děti.

Z hlediska formy náhradní rodinné péče je nutné podotknout, že věk žadatelů o pěstounskou péči je vyšší než věk žadatelů o osvojení (viz tabulka č.2 a tabulka č.3). Rozdíl bych spatřovala v tom, že osvojitelé oproti pěstounům často zatím žádné dítě nemají. Z celkového počtu žadatelů o osvojení tuto skutečnost uvedlo 19 žadatelů, což

činí 59,4%. Oproti tomu pěstouni již doma většinou mají své vlastní děti.

Ve svém šetření jsem chtěla zjistit, zda je rozdíl v počtu žadatelů žijících ve městě a těch, kteří žijí na vesnici, a to především u žadatelů o romské dítě. Z výsledků dotazníků jsem zjistila, že 2 žadatelé o romské dítě (muž a žena) bydleli ve městě a 1 žadatelka uvedla jako svoje bydliště vesnici. U žadatelů o poloromské dítě bylo bydliště početně vyrovnáno, 7x ve městě a 7x na vesnici. Vzhledem k malému počtu žadatelů o romské dítě však nemohu z mého šetření posoudit, zda existuje rozdíl v počtu žadatelů žijících ve městě a žijících na vesnici.

V posledních letech se bohužel čím dál tím častěji řadě párů stává, že zdaleka nestačí se pro dítě rozhodnout. Strašákem dnešní doby v oblasti plánování rodičovství se stává neplodnost. V současné době postihuje neplodnost asi 15% párů. Je významným problémem zejména v hospodářsky vyspělých státech světa, kde podle dostupných údajů procento neplodných párů mírně vzrůstá.⁽³⁵⁾ Podle výsledků dotazníku bylo bezdětných 52,2% z celkového počtu žadatelů (viz tabulka č. 5). Můžeme tedy předpokládat, že i pro tyto žadatele byla neplodnost důvodem k úvahám a rozhodnutí se pro nějakou formu náhradní rodinné péče.

Podle slov prof. Matějčka je adopce nejlepším řešením pro opuštěné dítě. (18) Údaje, ke kterým jsem dospěla, dokládají, že nejčastějšími žadateli o náhradní rodinnou péči jsou právě manželé žádající o adopci. Z tabulky č. 6 vyčteme odpovědi žadatelů na společné rozhodnutí o formě náhradní rodinné péče. V Jihočeském kraji v daném období formu osvojení zvolilo 15 mužů a 17 žen, což z celkového počtu 46 žadatelů znamená 69,6%. Pro pěstounskou péči se rozhodlo 21,7%, tedy 10 žadatelů. 2 muži a 2 ženy se rozhodli pro obě formy.

Podle výsledků šetření (graf č.5 a graf č.6) byla motivací žadatelů o náhradní rodinnou péči na předním místě touha po dítěti. U mužů byla touha po dítěti na prvním místě, označilo ji 16 mužů, což z jejich celkového počtu procentuálně znamená 72,7%. U žen byla na prvním místě v motivaci snaha někomu pomoci (79,2%), touha po dítěti se umístila na druhém místě, označilo ji 16 žen, tj. 66,7% z celkového počtu žen – žadatelek. Je nutné dodat, že touha po dítěti byla motivací pro bezdětné žadatele i pro ty, kteří již o nějaké dítě pečovali. Pro žadatele, kteří však zatím doma žádné dítě neměli, byla touha po něm motivací ve 100%. Toto zjištění má tedy zřejmou souvislost

s tvrzením Prof. PhDr. Zdeňka Matějčka, který říká: „V motivaci adopce se jako dva nejčastější činitele uvádějí v první řadě neplodnost a v druhé řadě náhrada za zemřelé dítě. Neplodnost spolu se svými psychickými důsledky vysoce převažuje. Náhrada za zemřelé dítě, kdy rodina už další děti mít nemůže, přichází v úvahu dnes relativně zřídka.“ (17)

Jaké měli žadatelé představy o počtu dětí, které chtěli přijmout do osvojení nebo pěstounské péče nám ukazuje tabulka č. 7. 91,3% žadatelů by rádo přijalo jedno dítě. Možnost dvojčat připustilo 21,7% žadatelů, sourozenecké dvojice pak 26,1%. Sourozence 3 a více si přáli 2 žadatelé, tj. 4,3%. V tomto případě šlo o manželský pár žádající pěstounskou péči. Ostatní žadatelé o pěstounskou péči však dávali přednost jednomu dítěti, pouze jeden z nich připustil i možnost sourozenecké dvojice. U žadatelů o osvojení převládalo přání jednoho dítěte.

Z výsledků šetření vyplývá, že 40,6% žadatelů o osvojení si přeje přijmout dítě do jednoho roku věku. S tímto přáním souhlasí i Mgr. Jitka Janíčková, pracovnice MPSV ČR, pracoviště odboru sociální politiky na Krajském úřadě Brněnského kraje. „Z hlediska výzkumu se potvrdilo, že děti by měly být přijímány v náhradních rodinách v co nejujtějším věku, neoptimálnější je věk dítěte do jednoho roku.“(7)

U žadatelů o osvojení se na druhé pozici umístila věková skupina dětí od dvou do tří let, tato skupina má procentuální zastoupení u osvojitelů 34,4%. Z celkového počtu žadatelů se tato věková skupina umístila na prvním místě. Společně se žadatelé o pěstounskou péči totiž dosáhla procentuálního zastoupení 30,4% z celkového počtu žadatelů. Za důležitý považuji fakt, že žadatelé o pěstounskou péči upřednostňují oproti žadatelům o osvojení děti starších věkových skupin (viz tabulka č.8). V případě mého výzkumu nejčastější věková skupina u žadatelů o pěstounskou péči je od čtyřech do šesti let, zaujímá 40% z celkového počtu žadatelů o pěstounskou péči.

Žadatelé o osvojení, kteří žádají o dítě do jednoho roku věku, jsou většinou bezdětní. Je tedy přirozené, že si přejí prožít všechny věkové období dítěte a podílet se na jeho výchově od nejujtějšího věku stejně, jako je to v biologických rodinách. Z psychologického hlediska je ideálním řešením, může-li být dítě přijato v nové rodině ještě dříve, než se u něho objeví první úsměvy, tedy před koncem druhého měsíce života. Noví rodiče tak mají možnost zažít první směnu pozitivních podnětů, což

nepochybně silně přispívá i individuálnímu zaměření jejich již dříve připravených rodičovských postojů na toto jediné, jedinečné a „jen jejich“ dítě. (17)

Z celkového počtu 46 žadatelů o náhradní rodinnou péči 63% odpovědělo, že jim na pohlaví dítěte, které by rádi přijali do osvojení nebo do pěstounské péče nezáleží (viz graf č.6). Shodlo se na tom 14 žen a 15 mužů. Pro dívku se rozhodlo 8 žadatelů, tj. 17,4%. Chlapci by dalo přednost 9 žadatelů (19,6%). Pohlaví by v zásadě nemělo ovlivňovat výběr jednotlivých forem náhradní péče. Neexistují tu specifické indikace ani kontraindikace. Za příznivé znamení se obecně pokládá, jestliže si uchazeči dítě nevybírají a jestliže jeho pohlaví přijímají asi tak, jako kdyby se jim mělo narodit vlastní dítě. (17) U žadatelů o náhradní rodinnou péči jsem předpokládala, že poměr žadatelů přejících si chlapce a těch, kteří si přejí dívku, bude vcelku vyrovnaný. Tento můj předpoklad se potvrdil.

Při rozhodování o přijetí či nepřijetí dítěte do své péče je velmi důležité zvážit jeho zdravotní stav a zároveň možnosti žadatele poskytnout dítěti v případě určitých zdravotních problémů potřebnou péči. Je přirozené, že si rodiče a tedy i žadatelé přejí zdravé dítě. Do náhradní rodinné péče se však dostávají i děti s určitými zdravotními problémy, kterým je třeba věnovat zvýšená péče.

Ochotu přijmout dítě s určitými zdravotními problémy do osvojení nebo pěstounské péče potvrdilo 13% z celkového počtu žadatelů. Možnost léčitelných onemocnění, jako jsou například časté záněty průdušek, připustilo 21,7% žadatelů. Lehčí, běžně se vyskytující onemocnění (př. alergie, lehčí zraková vada) by nebylo problémem pro 28,3% žadatelů. Skupina žadatelů vyčíslená také 28,3% připustila léčitelné i lehčí, běžně se vyskytující onemocnění. Souhrnně se tedy dá říci, že toleranci k mírné zdravotní zátěži udává 91,3% žadatelů o NRP (viz tabulka č.9).

Vše dnes nasvědčuje tomu, že sociálně osiřelé romské děti patří v naší dětské populaci k těm, které nemají nejmenší šanci zažít a poznat, co je naprostá a bezvýhradná akceptace, co je jistota rodičovské náruče a atmosféra rodinného kruhu. Právě tyto každodenní zkušenosti jim chybí a jejich absence se podepisuje na tom, že ani ony sami nebudou schopny tyto „nezbytnosti“ poskytovat svým vlastním dětem. (12)

Pracoviště NRP Krajského úřadu Jihočeského kraje evidovalo v roce 2006

celkem 61 vhodných dětí do NRP. Z těchto dětí bylo 5 dětí romských, 10 dětí poloromských a 1 dítě čtvrtromské. Do náhradní rodinné péče se podařilo umístit 3 děti romské, 8 poloromských a 1 dítě čtvrtromské. (47)

Vzhledem k tomu, že byl dotazník předkládán každému žadateli zvlášť, a ten tedy měl možnost vyjadřovat v něm své názory a postoje pouze sám za sebe, ptala jsem se na názor žadatele týkající se možnosti přijetí dítěte romského, poloromského a jiného etnika bez ohledu na partnera. Počet žadatelů, kteří byli ochotni přijmout dítě romského etnika, není nijak výrazný. U žadatelů o osvojení to činí 10,9% z jejich celkového počtu, žadatelé o pěstounskou péči ochotní přijmout romské dítě mají procentuální zastoupení 20% z celkového počtu žadatelů o pěstounskou péči (viz tabulka č.9).

Postoj žadatelů vůči dětem poloromského etnika byl o něco shovívavější. V otázce, kdy odpovídali opět sami za sebe bez ohledu na partnera, z celkového počtu žadatelů o náhradní rodinnou péči bylo 19,6% pro přijetí dítěte poloromského etnika. V případě, že poloromské etnikum nebude na dítěti „moc vidět“, by je bylo ochotno přijmout 28,3% žadatelů. Někdy poloromské etnikum na dítěti podle vnějších znaků poznat není, v tom případě, že to na něm nebude „vůbec vidět“, by ho přijalo 15,2% žadatelů (viz tabulka č.11).

Biologičtí rodiče vždy s určitým napětím očekávají, komu jejich dítě bude podobné, a rádi na toto téma diskutují. Adoptivní rodiče, kteří své biologické děti nemají, jsou o to ochuzeni. Je přirozené a samozřejmé, že i oni by si přáli mít dítě, které je jim podobné a do jejich rodiny „zapadne“. U adoptivních rodičů jsem tedy předpokládala nízkou míru tolerance k přijetí dítěte jiného etnika, včetně romského.

Při pohledu na formu NRP by poloromské dítě přijalo 15,6% žadatelů o osvojení. Pokud by poloromské etnikum na dítěti nebylo „vůbec vidět“ a případně „moc vidět“ přijalo by ho 46,9% žadatelů o osvojení. Z celkového počtu žadatelů o pěstounskou péči bylo procentuální vyčíslení tolerance vůči poloromskému etniku v porovnání se žadateli o osvojení příznivější. Poloromské dítě by přijalo bez výhrad 40% žadatelů o pěstounskou péči. Pokud by poloromské etnikum nebylo na dítěti „vůbec vidět“ nebo „moc vidět“, přijalo by jej dalších 30% žadatelů o pěstounskou péči.

Zajímal mě také názor žadatelů na přijetí dítěte jiného etnika. Předpokládala jsem větší shovívavost k přijetí dítěte jiného etnika než tomu bylo u dítěte romského.

Romské dítě by nepřijalo 86,9% z celkového počtu žadatelů o náhradní rodinnou péči, dítě jiného etnika by odmítlo 58,7% žadatelů (viz tabulka č.12). Postoj vůči poloromskému dítěti je v porovnání s jiným etnikem o něco tolerantnější, neboť poloromské dítě by nepřijalo „jenom“ 34,8% z celkového počtu žadatelů o náhradní rodinnou péči. Na podotázku jaké etnikum by žadatelé byli ochotni přijmout, odpovědělo pouze 6 respondentů, ve 4 případech volili vietnamské etnikum a ve 2 černošské etnikum. Podle mého názoru s jiným etnikem lidé v naší zemi zatím nemají mnoho zkušeností a nejsou také vůči jiným etnikům tolik zatíženi předsudky, jako je to v případě etnika romského.

Co se týká společného rozhodnutí žadatelů, tak představy o dítěti v souvislosti s etnikem se nejčastěji dotýkají majoritní populace. Nadpoloviční většina 27 žadatelů (58,7%) si přála dítě většinového etnika, tj. 22 žadatelů o osvojení, 4 žadatelé o pěstounskou péči a 1 žadatel o obě formy. 21,7% žadatelů se vyjádřilo kladně k případnému přijetí poloromského dítěte, konkrétně šlo o 6 osvojitelů, 3 pěstouny a 1 žadatele o obě formy. Poloromské a jiné etnikum by tolerovalo 8,7% žadatelů. O romské dítě projevila zájem 1 žadatelka o osvojení a 2 žadatelé o pěstounskou péči (viz graf č.9).

Při sledování představ žadatelů o etniku dítěte se **potvrdila hypotéza, že většina žadatelů o osvojení není tolerantní k přijetí romského dítěte**. Pro mě osobně trochu překvapivě **výsledky dotazníku potvrdily i druhou stanovenou hypotézu – většina žadatelů o pěstounskou péči není tolerantní k přijetí romského dítěte**. Ze žadatelů o osvojení byla pouze 1 žena ochotná přijmout dítě romského etnika, což z celkového počtu žadatelů o osvojení znamená 3,1% (viz tabulka č.10). Přijmout do pěstounské péče romské dítě byl ochotný pouze jeden již zmiňovaný manželský pár, tj. 20% z celkového počtu žadatelů o pěstounskou péči.

Je pravda, že přijmout do rodiny majoritní populace romské dítě si žádá velký kus odvahy. Jak zmiňuje ve své knize Doc. PhDr. Pavel Říčan, přijmout do gádžovské rodiny romské dítě – ať už formou adopce nebo pěstounské péče – to je začátek opravdového životního dobrodružství. Jsou lidé, kteří to udělají prostě proto, že chtějí dítě a sami je mít nemohou, přičemž nechtějí už čekat na „bílé“ dítě a spokojí se „s tím, co je k máni“. Druhá skupina uchazečů o dítě ví, že na sebe bere velký úkol. Bývají to

adoptivní rodiče či pěstouni s křesťanskou motivací a jsou proti první skupině v početní převaze. (23)

Vzhledem k tomu, že žadatelé o náhradní rodinnou péči nejsou tolerantní k přijetí romského dítěte, je zajímavé, jak vnímají prolínání etnik v rámci jedné rodiny. Z výsledků dotazníku vyplývá, že pro nadpoloviční většinu žadatelů, 58,7% z celkového počtu, více etnik v jedné rodině nepředstavuje problém. 12 žadatelů o osvojení a 5 žadatelů o pěstounskou péči, tedy celkem 37%, zastává naopak názor, že více etnik v jedné rodině problém je (tabulka č.13).

Tabulka č.14 udává, že z celkového počtu žadatelů má 41,3% obavy z přijetí romského či poloromského dítěte. 32,6% se přiklonilo k odpovědi SPÍŠE ANO, 19,6% tvrdilo SPÍŠE NE a 6,5% odpovědělo, že obavy nemá. Žadatelé o osvojení ve 43,8% potvrdili, že mají obavy z přijetí takového dítěte, 37,5% se přiklonilo k odpovědi SPÍŠE ANO. Co se týká odpovědí žadatelů o pěstounskou péči, má obavy z přijetí romského či poloromského dítěte 30% žadatelů, 10% udalo odpověď SPÍŠE ANO.

Obavy z přijetí romského či poloromského dítěte a jejich intenzita mají vliv na konečné rozhodnutí žadatelů, zda toto dítě přijmou nebo nepřijmou do své rodiny. Žadatelé, kteří seřadili své obavy podle toho, jak je osobně vnímají (pouze 9 žadatelů), se shodli na tom, že největší obavy mají z vlivu genů.

Je otázkou, co si dítě do nového rodinného svazku v adopci nebo v pěstounské péči přináší. Dědičné předpoklady jsou dané a nelze je měnit, i když jsou často nejasné. Nové životní prostředí, do kterého je dítě uvedeno, a výchovné působení však může mnoho ovlivnit. Vývoj člověka od jeho početí až do smrti přece ovlivňují jak dědičné dispozice, tak různé podněty okolí. (17)

Druhé místo v obavách žadatelů zaujímají problémy s vrstevníky a hned poté problémy ve škole. Podle mého názoru se dá jen souhlasit s tvrzením, že vzdělávání romských dětí v českých školách je třeba vnímat jako problém, jehož řešení může do značné míry ovlivnit současnou situaci soužití romské menšiny s majoritou. Vzdělání má klíčový význam pro romskou menšinu i pro společnost, ve které Romové žijí. Tendence přefazovat romské děti do zvláštních škol zapříčinila, že mnohé z těchto škol, byť jejich posláním je vzdělávat děti mentálně retardované, mají v současné době více než polovinu žáků pocházejících z romské etnické skupiny. Tento doposud obecně

platný trend ve výchově a vzdělávání romských dětí, který je do jisté míry vynucen společenským tlakem, je diskriminující.(10) Zařazování romských dětí do zvláštních škol je však zatím stále jedinou možností, jak pomoci romským dětem přežít trauma jejich školního neúspěchu v základní škole běžného typu. V některých případech dají rodiče souhlas s umístěním dítěte z toho důvodu, že se romské děti cítí mnohem lépe ve zvláštních školách, kde mají učitelé zkušenosti s romskými dětmi a děti zde nejsou vystaveny verbálnímu či fyzickému násilí a rasistickým útokům, kterým by byly nuceny čelit v normálních školách. (37)

Na čtvrtém místě v obavách žadatelů jsou obavy z problémů, které mohou nastat v období puberty. Potřeba někam patřit, znát své kořeny, je silná. Mnohdy osvojené děti zejména v pubertě zahajují bojkot proti rodině, která je vychovala a začínají pátrat, nezřídká na vlastní pěst, po pravých biologických rodičích.(24) Při přijetí romského dítěte je častou chybou snaha vychovat z něj „gádžovské dítě s hnědou kůží“ nebo-li „natřít na bílo“. V pubertě nebo po ní se pak často ozve „volání krve“, dítě začne mít s adoptivními rodiči vážné konflikty a sblížení s Romy se stane součástí jeho vzpoury proti rodičům. Taková vzpoura sama o sobě není sice ničím nemorálním, ale problém je v tom, že za takových okolností se dítě sblíží s těmi Romy, kteří se právě naskytnou, nebo dokonce právě s těmi, kteří se rodičům či pěstounům vůbec nebudou líbit – vždyť jde o vzpuru. (23) Je pravdou, že v době, kdy jsme řešili s manželem tuto otázku volby etnika, období puberty pro nás bylo velkou obavou. Sama za sebe pak mohu říci, že představa, že v tomto období mohu dítě ztratit, mě hodně ovlivňovala.

Až na páté místo zařadili žadatelé obavy z barvy pleti. Čeho se obávali nejméně bylo negativní přijetí širší rodiny a okolí.

Vzhledem k tomu, že tato diplomová práce je o romských dětech, nelze se zcela vyhnout otázce rasismu. Předpokládám, že i tyto obavy jsou na místě. Není v silách rodičů své děti pocházející z národnostních menšin před útoky rasových předsudků ochránit. Mohou s nimi pouze touto krizí projít. (25) Často je možné slyšet o problémech, které mají rasistický podtext. Bohužel tyto problémy se nevyhýbají ani dětem a mohou být také důvodem k tomu, že se žadatelé obávají přijmout dítě romského i jiného etnika natolik, že o takovém dítěti vůbec neuvažují. Veřejnost sice odsuzuje rasismus a jeho produkty, ale příčiny rasismu nevidí v nedostatku tolerance

většinové společnosti, ale spíše v neakceptovatelném chování rasově, etnicky či národnostně odlišných. Řešení pak nenachází ve změně netolerantních většinových postojů, ale v lépe uplatňované povinnosti odlišných přizpůsobit se hodnotám, které většina považuje za své, a tedy správné. (10)

Vliv na možnost přijetí romského dítěte mají, podle mého názoru, bezesporu i zkušenosti s romským etnikem i zkušenosti s romskými dětmi v náhradní rodinné péči. 50% žadatelů o osvojení nezná nikoho, kdo by osvojil nebo měl v pěstounské péči romské či poloromské dítě, stejně tak nikoho nezná 13% žadatelů pěstounů a 2,2% žadatelů o obě formy (viz graf č.10). Ostatní žadatelé sice uvedli, že o romském či poloromském dítěti v osvojení či pěstounské péči vědí, je však otázkou, zda zkušenosti jim známých adoptivních rodičů či pěstounů jsou pozitivní nebo ne. Sama osobně znám osvojitele i pěstouny romských dětí a tak vím, že mít v osvojení nebo pěstounské péči romské dítě není zrovna jednoduché. Adoptivní matka, přestože své adoptivní dítě má velice ráda, přiznala, že tento krok – přijmout romské dítě, by již podruhé neudělala.

Zkušenosti s romskými či poloromskými dětmi přiznalo 25 žadatelů (54,3%). Velmi stručně odpovědělo 6 žadatelů o osvojení, bez dalšího podrobnějšího rozvádění skutečností, označili své zkušenosti s romskými a poloromskými dětmi za negativní. Dalších 17 žadatelů (37%) má své zkušenosti s romskými a poloromskými dětmi převážně z dětství, popř. později z práce či okolí. Tito žadatelé své zkušenosti nehodnotili ani kladně ani záporně. Zkušenosti z vlastní rodiny potvrdil 1 žadatel o osvojení a 1 žadatel o pěstounskou péči. 45,7% žadatelů udalo, že žádné zkušenosti s romskými či poloromskými dětmi nemá.

K důvodu zařazení otázek na pozitivní a negativní zkušenosti s Romy v okolí žadatelů bych chtěla dodat, že z velké části postoje a názory člověka formuje prostředí, ve kterém žije. Někdy máme tendence takzvaně „strkat všechny do jednoho pytle“. Pokud má člověk dobré zkušenosti s etnikem, je poté vůči němu shovívavější. Na druhé straně, pokud jsou naše zkušenosti vesměs negativní a jsme často nuceni řešit nepříjemné situace a problémy, může se stát, že člověk vůči jinému etniku zatrpkne. Například žadatelé o náhradní rodinnou péči, kteří měli zkušenosti s romskými dětmi ve vlastní rodině, byly vůči přijetí romského a poloromského dítěte tolerantnější, stejně jako žadatel, jehož děti si společně hrají s romskými dětmi, a který s nimi má dobré

zkušenosti.

Odpovědi na otázky na pozitivní a negativní zkušenosti s Romy ve svém okolí, nedopadly pro Romy příliš příznivě. Více než polovina žadatelů (54,3%) odpovědělo, že s nimi pozitivní zkušenosti nemá. Na druhé straně, 30,5% žadatelů o osvojení, 10,9% žadatelů o pěstounskou péči a 4,3% žadatelů o obě formy určité pozitivní zkušenosti s Romy ve svém okolí udalo (graf č.11). Podobně nadpoloviční většina (56,5%) žadatelů označila své zkušenosti s Romy za negativní (graf č. 12). Procentuální převahu měly negativní zkušenosti s Romy ze sousedství. Jako nejčastější problémy při soužití uváděli žadatelé shodně nepořádek, hluk, krádeže a násilnictví.

6. ZÁVĚR

Manželské páry, partnerské páry, případně i jednotlivci, kteří se rozhodnou pro nějakou formu náhradní rodinné péče, jsou nuceni promyslet a rozhodnout řadu otázek ohledně uvažovaného dítěte.

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat představy o uvažovaném dítěti u žadatelů o osvojení a žadatelů o pěstounskou péči, kteří byli v období od 1.3. 2006 do 31.12. 2006 odborně posouzeni pro účely zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny dítěte na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte Krajského úřadu Jihočeského kraje, zejména se zaměřením na toleranci k přijetí romského etnika.

Ve své práci jsem si stanovila tyto hypotézy:

Hypotéza č.1: Většina žadatelů o osvojení není tolerantní k přijetí romského dítěte.

Hypotéza č. 2.: Většina žadatelů o pěstounskou péči není tolerantní k přijetí romského dítěte.

Z výsledků dotazníku vyplynulo, že o přijetí romského dítěte do osvojení uvažovaly z celkového počtu žadatelů o osvojení 3 ženy a 2 muži. Při společném rozhodnutí však možnost přijetí romského dítěte potvrdila pouze 1 žadatelka o osvojení, tj. 3,1% z celkového počtu žadatelů o osvojení dítěte v daném období. Na základě těchto zjištěných údajů mohu konstatovat, že hypotéza č. 1 byla potvrzena.

U žadatelů o pěstounskou péči jsem předpokládala větší toleranci k přijetí romského etnika. K přijetí romského dítěte se vyjádřil kladně pouze 1 manželský pár, a to v otázce, která byla založena na rozhodnutí bez ohledu na přání partnera i v otázce společného rozhodnutí partnerů. Z toho tedy vyplývá, že k přijetí romského dítěte v daném období bylo rozhodnuto 20% žadatelů o pěstounskou péči z jejich celkového počtu. Hypotéza č. 2 tedy byla také potvrzena.

Při zjišťování potřebných údajů o představách o uvažovaném dítěti u žadatelů o osvojení a žadatelů o pěstounskou péči jsem vycházela z dotazníku, který byl předkládán žadatelům o osvojení či svěřením do pěstounské péče prvního dítěte prostřednictvím psychologa krajského úřadu v období od 1.3. 2006 do 31.12. 2006 na oddělení sociálně-právní ochrany dítěte, odboru sociálních věcí a zdravotnictví

Krajského úřadu Jihočeského kraje v rámci odborného posouzení žadatelů o náhradní rodinnou péči.

Ze zjištění vyplynulo, že žadatelé o náhradní rodinnou péči jsou poměrně tolerantní k otázkám věku, pohlaví i zdravotním problémům uvažovaného dítěte. Velmi nízká míra tolerance je však k přijetí dítěte romského, a to jak u žadatelů o osvojení, tak i žadatelů o pěstounskou péči. O něco tolerantnější postoj žadatelů byl v porovnání s romským dítětem k přijetí dítěte poloromského. Z celkového počtu žadatelů o náhradní rodinnou péči 6,5% bylo tolerantních k přijetí romského dítěte. Ochotu přijmout do osvojení nebo pěstounské péče dítě poloromského etnika potvrdilo 30,4% žadatelů. Většina žadatelů o náhradní rodinnou péči tedy není tolerantní ani k přijetí poloromského dítěte.

Je jen málo žadatelů o náhradní rodinnou péči, kteří jsou ochotni přijmout romské, případně poloromské dítě. Nadějí pro tyto děti je šance na mezinárodní osvojení. Tato forma náhradní rodinné péče je možným řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu. U nás funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.(46)

Postoj majoritní společnosti k etnickým menšinám a zvláště k Romům není příliš vstřícný. Bohužel toto neblahé mínění ovlivňuje do jisté míry i toleranci žadatelů k přijetí dítěte romského etnika. Podle mého názoru by bylo potřeba zlepšit povědomí nejenom o systému náhradní rodinné péče a počtu romských dětí, které jsou tam umístěny, ale především více prezentovat fungující rodiny s romskými dětmi, kterým se daří překonávat bariéry rozdílnosti etnik a lidských předsudků. Je pravdou, že změnit postoj osvojitelů půjde jen ztěží, neboť jsou, jak již bylo řečeno, silně motivováni k přijetí dítěte majoritní společnosti a to většinou do jednoho roku věku. Lepších výsledků by se snad mohlo dosáhnout u žadatelů o pěstounskou péči, neboť již nyní je u nich zřejmá vyšší míra tolerance oproti osvojitelům. Přesto i žadatelé o pěstounskou péči mají obavy z přijetí romského dítěte. Mezi tyto obavy, jak bylo z dotazníku patrné, patří především vliv genů, problémy s vrstevníky a ve škole, problémy v období puberty.

Výsledky této práce mohou být užitečné široké veřejnosti, a to pro lepší představu a realističtější vhled do problematiky osvojení a pěstounské péče. Dále by

mohla být přínosem odborníkům, kteří se náhradní rodinnou péčí zabývají ve své praxi. V neposlední řadě může posloužit žadatelům o náhradní rodinnou péči k získání informací o průběhu celého procesu náhradní rodinné péče i přehledu o představách dalších žadatelů o osvojení či pěstounskou péči.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
2. BARTÁK, K. *Něco málo o náhradní rodinné péči*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://www.karelbartak.cz/bartakk/clanky/neco.html> >.
3. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN 690 a ČSN ISO 690: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů* [online] .Verze 3.0 (2004) [cit. 1999-2004] poslední aktualizace 11.11.2004. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>. >
4. DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů 1945-1990*. 1. vyd. Olomouc, 1995, s. 245. ISBN 80-7067-533-8.
5. DAVIDOVÁ, E., LHOTKA, P., VOJTOVÁ, P. *Právní postavení Romů v zemích Evropské unie*. 1. vyd. TRITON, Praha 2005, s. 158. ISBN 80-7254-727-5.
6. FRASER, A. *Cikáni*. 1. vyd. Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-212-X.
7. JANÍČKOVÁ, J. *Jak se adaptují děti v novém prostředí rodin*. [online] . [cit. 2007-01- 17] Dostupné z: < <http://www.rodina.cz/clanek2118.htm> >.
8. KLIMEŠ, J. *Budování identity dítěte – nejtěžší výchovný úkol v moderní společnosti*. [online] . [cit. 2007-01- 18] Dostupné z: < <http://www.vlachovobrezi.mysteria.cz/prispevky/identita.htm> >.
9. Kol. autorů Muzea romské kultury, SVAN a Moravské zemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně. *Romové – O Roma*. 1. vyd. Brno, 1999, s.92. ISBN 80-85956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK)
10. Kol. autorů. *Sešity pro sociální politiku. Romové v České republice (1945-1998)*. 1. vyd. SOCIOKLUB, 1999. s. 558. ISBN 80-902260-7-8
11. KOLUCHOVÁ, J. *Přijímané děti do rodin*. [online] . [cit. 2007-01-18] Dostupné z: < http://www.rodina-zdislavy.cz/slovo_odbornika.htm >.

12. KOVAŘÍK, J. *Kapitolky z vývojové psychologie pro pěstouny a osvojitele Náhradní rodinná péče*, 1999, roč. 2, č. 1, s. 19-25. ISSN 1212-3765.
13. KOVAŘÍK, J. et al. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 168. ISBN 80-7178-957-7.
14. KOVAŘÍK, J. *Školní dítě v náhradní rodinné péči*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://www.rodina.cz/clanek3259.htm> >.
15. MATĚJČEK, Z. *Desatero pro náhradní rodinnou péči*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: <<http://www.rodina.cz/clanek2863.htm>>.
16. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Portál, Praha 1994, s. 98. ISBN 80-85282-83-6
17. MATĚJČEK, Z. et al. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 184. ISBN 80-7178-304-8.
18. MATĚJČEK, Z. et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 152. ISBN 80-7178-637-3.
19. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-901424-7-8.
20. NAVRÁTIL, Pavel: *Romové v české společnosti*. 1.vyd. Praha, Portál 2003. s. 223. ISBN 80-245- 728-5
21. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. doplněné vyd. Olomouc, 2002, s. 130. ISBN 80-244-0497-4.
22. PISKAČOVÁ, K. *Romské dítě v „gadžovské“ rodině*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://www.rodina.cz/clanek2294.htm> >.
23. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 2. vyd. Praha: Portál, 1998. s. 143. ISBN 80-7178-410-9
24. SEDLÁČKOVÁ, H. *Adopce*. [online] . [cit. 2007-01- 19] Dostupné z: < http://www.kidsland.cz/poradna_detail.php?id=1340>.
25. SCHOOLEROVÁ, J. *Adopce vztah založený na slibu*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002, s.217. ISBN 80-7255-066-7.
26. SLIVKA, R. *Východiska strategie integrace romských komunit v Jihočeském kraji*. České Budějovice: Krajský úřad, 2005.
27. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2. vyd. GRADA, 2001, s.92. ISBN 80-247-

0277-0.

28. ŠULOVÁ, L. *Náhradní rodinná péče v ČR a její úskalí*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
< <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2006101202> >.
29. VANČÁKOVÁ, M. *Pět P v rozvoji identity dítěte jiné kultury*. Děti a MY, 2006, roč. XXXVI, č.1, str.40. ISSN 1212-3765.
30. ZAJÍČEK, J. *Zpráva o činnosti Koordinační skupiny pro 10. výročí MRR*. [online] . [cit. 2007-01- 18] Dostupné z:
< http://www.rodiny.cz/ncpr/rod_stat/stat_inst/zajicek.html >.
31. ADOPTCE.COM. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://www.adopce.com/beta/adopce/uvod.php?stranka=2> >.
32. JIHOČESKÝ KRAJ. *Hlavní formy náhradní rodinné péče*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
< [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS)>.
33. JIHOČESKÝ KRAJ. *Zprostředkování náhradní rodinné péče*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
<[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=371&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=371&par[lang]=CS)>.
34. JIHOČESKÝ KRAJ. *Žádost o náhradní rodinnou péči*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
< [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=370&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=370&par[lang]=CS)>.
35. Klinické centrum Iscare Lighthouse. *Neploďnost*. [online] . [cit. 2007-01-19] Dostupné z: < <http://www.iscare.cz/car.php> >.
36. KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ. *Náhradní rodinná péče*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
< <http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?id=2248> >.
37. *Nevládní zpráva 2002 část 3*. [online] . [cit. 2007-01-19] Dostupné z:
< <http://www.iustin.cz/art.asp?art=148> >.
38. Romové – Dějiny a kultura. *Romové po revoluci 1989*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z:
< http://www.gym-rce.cz/romove/index.php?akce=romove_po_revoluci_1989>.

39. Romové v České republice. *Historie a původ Romů*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530> >.
40. Romové v České republice. *Romská rodina*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387> >.
41. Sdružení pěstounských rodin. *Poradna*. [online] . [cit. 2007-01- 18]Dostupné z: < http://www.pestouni.cz/nrp_info.html >.
42. Středisko NRP. *Hledáme nové rodiče*. Středisko NRP, Praha, 2001. s.24.
ISBN neuvedeno
43. Středisko náhradní rodinné péče. *Náhradní rodinná péče*. [online] . [cit. 2007-01-17] Dostupné z: < http://www.rodina.cz/snrp/nrp_pece.htm >
44. Středisko náhradní rodinné péče. *Děti vhodné do osvojení*. [online] . [cit. 2007-01-17]Dostupné z:
<http://www.nahradnirodina.cz/index.php?str=deti_vhodne_do_osvojeni>.
45. *Úmluva o právech dítěte*, č. 104/1991 Sb., v platném znění.
46. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně*. [online] . [cit. 2007-01-20]
Dostupné z: < <http://www.umpod.cz/obecinf.htm> >.
47. *Statistiky Krajského úřadu Jihočeského kraje*.
48. VAŠE DĚTI. *Neplodnost*. [online] . [cit. 2007-01- 17] Dostupné z:
< <http://www.vasedeti.cz/neplodnost.php> >.
49. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, v platném znění*.
50. *Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění*.
51. *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění*.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Romské dítě

Osvojení

Pěstounská péče

Žadatelé o NRP

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Desatero pro náhradní rodinnou péči

Příloha 2: Dotazník pro žadatele o NRP

Příloha 1

Desatero pro náhradní rodinnou péči

- 1.** Nebojme se přijmout své „náhradní“ rodičovství za své!
- 2.** Nebojme se o lásku dítěte! Vzájemný vztah se vytváří tím, jak spolu dennodenně žijeme.
- 3.** Nebojme se pracovat na sobě samých! Svému dítěti můžeme porozumět jen do té míry, do níž jsme porozuměli sobě samým. A porozumění je prvním předpokladem účinné péče a pomoci, kterou naše dítě potřebuje. Nebojme se učit po celý život – a to i od našich dětí.
- 4.** Zatajená pravda je v mezilidských vztazích nebezpečná. Nový svazek nemůže pojistit sebelepší zákon (natož pojišťovna), nýbrž pravda!
- 5.** Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní. Nemělo by být zaskočeno nečekaným sdělením důležitých informací o svém původu a historii.
- 6.** Nestačí sdělovat, je třeba sdílet! Nečekejme, až se dítě začne samo vyptávat, ale začněme při vhodné příležitosti vyprávět sami!
- 7.** Dítě sice není z nás, není „naší krve“, ale je naše! Bezpodmínečné přijetí dítěte je nezbytnou podmínkou dobrého rodičovství.
- 8.** S horším raději počítejme (ostatně to je dobré v celém našem životě), tím lepším se dejme překvapit. Výchova a rodičovská péče nejsou všemocné – nemějme přepjatá očekávání a nadměrné, dítěti nepřiměřené požadavky!

9. O vlastních, biologických rodičích říkejme dítěti jen to dobré! Vždy je možné ukázat jejich nemoc či nemohoucnost, nedostatek podpory a pomoci z okolí, nešťastnou shodu okolností. Nesuďme a neodsuzujme.

10. Neizolujme dítě v kruhu nejužší rodiny! Otevřené rodinné společenství je tou nejlepší školou života a mezilidských vztahů. A modely, které dítěti v tomto ohledu nabídneme, je budou provázet po celý jeho život. (15)

Příloha 2

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

dovoluji si Vás oslovit s prosbou o vyplnění přiloženého dotazníku. Jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Píši diplomovou práci na téma: Romské dítě v náhradní rodinné péči. Mým cílem je zjistit toleranci žadatelů o náhradní rodinnou péči k přijetí romského či poloromského dítěte, včetně důvodů proč žadatelé upřednostňují dítě z majoritní populace. **Tento dotazník je zcela anonymní.** Jeho výsledky budou použity pro mou diplomovou práci.

Prosím o upřímné vyplnění všech dotazníkových otázek, včetně jejich upřesňujících doplňků. Pokud se Vám budou zdát některé odpovědi příliš svazující a je pro Vás lepší vyjádřit se vlastními slovy, prosím, napište svou vlastní odpověď.

Vaše odpovědi zaškrťávejte křížkem, doplňující otázky vypisujte, prosím, hůlkovým písmem.

Předem Vám velice děkuji za Váš čas strávený nad dotazníkem.

Petra Bečvářová

---

1. Jste:

- a) muž   b) žena

2. Váš věk: .....

3. Bydliště:

- a) ve městě   b) na vesnici   c) na samotě

4. Děti u Vás doma:

- a) zatím žádné
b) ano; děti u Vás doma jsou: a) vlastní; počet:.....
b) osvojené; počet:.....
c) v pěstounské péči; počet:.....
d) manžela / manželky; počet:.....

5. Pokud by záleželo jen na Vás, chtěl/a byste přijmout dítě do:

- a) osvojení (pěstounskou péči vylučuji)
b) raději do osvojení, ale pěstounskou péči nevylučuji
c) jen do pěstounské péče
d) nezáleží mi na tom, zda do osvojení či pěstounské péče

6. Společně se svým partnerem jste se rozhodli pro:

- a) osvojení   b) pěstounskou péči   c) osvojení i pěstounskou péči

7. Jaká je Vaše motivace k přijetí dítěte? (můžete zatrhnout i více odpovědí)

- a) touha mít dítě
- b) pomoci někomu
- c) sourozenec pro naše dítě
- d) máme vlastní zdravotně postižené dítě
- e) pocit osamocení
- f) jiné důvody, jaké:.....

8. Chcete přijmout:

- a) jedno dítě
- b) dvojčata
- c) sourozeneckou dvojici
- d) sourozence 3 a více

9. Požadovaný věk dítěte:

od.....do..... u sourozence od.....do.....

10. Pohlaví dítěte:

- a) dívka
- b) chlapec
- c) na pohlaví nezáleží

11. Do náhradní rodinné péče se dostávají i děti s určitými zdravotními problémy, kterým je třeba věnovat zvýšená péče. Uvažujete o přijetí takového dítěte?

- a) ano
- b) ano, ale jen s léčitelným onemocněním (př. časté záněty průdušek)
- c) ano, ale jen s lehčím, běžně se vyskytujícím onemocněním (př. alergie, lehčí zraková vada)
- d) ne

12. Kdyby to mělo být jen podle Vás (bez ohledu na partnera), přijal/a byste dítě romského etnika (tzn. romské po obou rodičích)?

- a) rozhodně ano
- b) ano
- c) ne
- d) rozhodně ne

13. Kdyby to mělo být jen podle Vás (bez ohledu na partnera), přijal/a byste dítě poloromského etnika (tzn. pouze jeden z biologických rodičů je Rom či polorom)?

- a) ano
- b) ano, pokud to na něm nebude moc „vidět“
- c) ano, pokud to na něm nebude vůbec „vidět“
- d) ne

14. Kdyby záleželo jen na Vašem rozhodnutí (bez ohledu na partnera), přijal/a byste dítě jiného etnika (např. vietnamského, polovietnamského, černošského)?

- a) ano – jakého?.....
- b) ano, pokud to na něm nebude moc „vidět“
- c) ne

15. Pro jaké etnikum jste se společně rozhodli? (můžete zaškrtnout i více odpovědí)

- a) bílé
- b) romské
- c) poloromské
- d) jiné etnikum – jaké?.....

Pokud jste se rozhodli pro jiné etnikum než bílé, napište, prosím, co Vás k tomuto rozhodnutí vedlo (např. už máte přijaté romské dítě, kratší čekací doba,...)

.....

Na následující otázky odpovězte, prosím, bez ohledu na to, pro jaké etnikum jste se rozhodli.

16. Považujete za problém více etnik v jedné rodině?

(např. rozdílný temperament, kultura,...)

a) ano - .....

.....

b) ne

17. Máte nějaké obavy z přijetí romského či poloromského dítěte?

a) ano

c) spíše ne

b) spíše ano

d) ne

Pokud jste odpověděli ano či spíše ano, čeho se Vaše obavy týkají?

Prosím, seřaďte své obavy čísky od 1 do 7, přičemž číslem 1 bude označena ta okolnost, které se obáváte nejvíce. Pokud máte ještě jiné obavy, které jsem nezmínila, prosím, abyste je doplnil/a.

- a) vlivu genů
- b) barvy pleti
- c) problémů mezi vrstevníky
- d) problémů ve škole
- e) období puberty
- f) přijetí širší rodiny
- g) přijetí okolí
- h) jiné

obavy:.....

18. Znáte někoho, kdo si osvojil nebo má v pěstounské péči romské či poloromské dítě?

- a) ano, vím o osvojení
- b) ano, vím o pěstounské péči
- c) ne, neznám nikoho

19. Máte nějaké zkušenosti s romskými nebo poloromskými dětmi?

(např. z dětství, z práce, ze svého okolí,...)

a) ano; uveďte jaké:.....

b) ne

20. Máte nějaké pozitivní zkušenosti s Romy ve svém okolí?

(např. z dětství, z práce, ze sousedství,..)

a) ano; uveďte jaké:.....

b) ne

21. Máte nějaké negativní zkušenosti s Romy ve svém okolí?

(např. z dětství, z práce, ze sousedství,...)

a) ano, uveďte jaké:.....

b) ne